

В. ШЕКСПІР

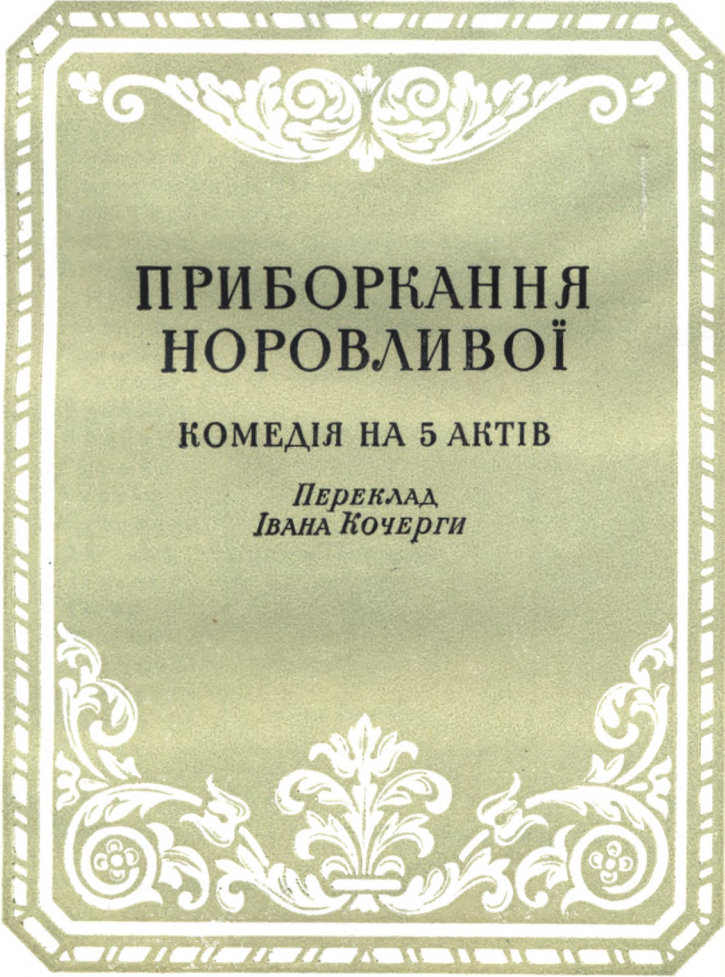
ВИБРАНІ ТВОРИ

ТОМ

II

КИЇВ • 1952

ПРИБОРКАННЯ
НОРОВЛИВОЇ

КОМЕДІЯ НА 5 АКТІВ

*Переклад
Івана Кочерги*

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Лорд.
Крістофер Слай, мідник.
Трактирниця, Паж, актори, } особи з Пролога.
мисливці, слуги }
Баптіста, багатий дворянин із Падуї.
Вінченцьйо, старий дворянин із Пізи.
Люченцьйо, син Вінченцьйо, закоханий в Б'янку.
Петруччо, дворянин із Верони, жених Катаріни.
Гремйо } женихи Б'янки.
Гортензьйо }
Траньйо } слуги Люченцьйо.
Бйонделло }
Грумйо }
Кертіс } слуги Петруччо.
Нетеньвел }
Джозеф }
Ніклас }
Пітер }
Філіпп }
Педант* }
Катаріна } дочки Баптісти.
Б'янка }
Вдова. }

Кравець, Галантерейник, слуги Баптісти і Петруччо.
Місце дії — Падуя і загородній будинок Петруччо.

* В старовинному розумінні — педагог, учитель.

ПРОЛОГ

СЦЕНА 1

Перед трактиром у пустинній місцевості.

Входять Трактирниця і Слай.

Слай

Я тебе відлущую, клянусь честю.

Трактирниця

В колодки б тебе, шахрая!

Слай

Ах ти паскудо! Слаї не шахраї! Подивись-но в хроніки! Ми прийшли з Річардом Завойовником *. Отже, *pancas palabris* **; хай світ плине своїм шляхом! Sessa! ***

Трактирниця

То ти не заплатиш за розбиті склянки?

Слай

Ні, ані шеляга. Проходь, Ієронімо, лягай у свою холодну постіль і зогрійся ****.

Трактирниця

А! Тоді я знаю, що робити! Піду покличу пристава.

[Виходить.

* Найзнатніші англійські феодали вихвалялись своїм походженням від соратників норманського герцога Вільгельма Завойовника, що підкорив Англію в 1066 р. Слай, очевидно, переплутав Вільгельма Завойовника з Річардом-Левиним серцем (XII ст.).

** Перекручена іспанська фраза — *en pocas palabras* («в небагатьох словах», «коротко кажучи»).

*** Слово неясного походження; означає приблизно — «давай» або «шквар».

**** Фраза з популярної за тих часів драми Кіда «Іспанська трагедія».

С л а й

Хоч пристава, хоч тристава, хоч п'ятистава — я відповім йому по закону: я, мій друже, і не ворухнусь, — будь ласка, хай приходить.

(Лягає на землю і засинає.)

Звуки рогів.

Входить Лорд з мисливцями і слугами.

Л о р д

(до 1-го мисливця)

Про псів тепер старанно попідклуйся,
Веселуна спусти, — втомивсь сердешний,
А Різвого спаруй з Басистим вижлем.
Ти бачив, хлопче, як Срібло напав
В кутку загону на холодний слід?
Я не віддав би пса й за двадцять фунтів.

1-й мисливець

Нічим не гірший і Дзвонар, мілорд:
Він гавкав по загубленому сліду,
І двічі знов його знаходив він.
Повірте, це найкращий з ваших псів.

Л о р д

Ти дурень: якби був Луна прудкішим,
Він вартий був десятка б псів подібних.
Всіх нагодуй їх і доглянь ретельно:
Я завтра же відновлюю ловитву.

1-й мисливець

Зроблю я все, мілорд.

Л о р д

Але хто це? П'яний? Чи мертвий? Дише?

2-й мисливець

Він дихає. Коли б не ель міцний,
Так міцно він не спав би на землі.

Л о р д

Яка ганьба! Розлігся мов свиня!
Яка огидна ця подоба смерті!
Пожартувать з цього п'яниці хочу.

Якби його перенести у постіль,
На простині, під ковдру пухову,
А біля ліжка — стіл розкішних страв
І слуг поставить поруч, — не пізнає,
Прокинувшись, він самого себе.

1-й мисливець

Так, так, мілорд, не знатиме, що й думать.

2-й мисливець

І дивним все покажеться йому.

Лорд

Все прийме він за сон солодкий, чудний.
Веріть його і втніть цей жарт уміло:
Несіть його в найкращий зал у замку,
Малюнки порозвішуйте нескромні;
Обмийте голову водою запашною,
Куріння ароматні запаліть;
Хай музиканти ждуть, — проснеться ледве,
Щоб музика небесна зазвучала.
Коли ж він заговорить, ви в ту ж мить,
Йому вклонившись низько й шанобливо,
Спитайте: «Що накаже ваша честь?»
Тоді один таз срібний піднесе,
Наповнений рожевою водою,
А другий — глек, а третій дасть рушник
І скаже: «Чи завгодно вимить руки?»
Ще інший — поряд, з одягом коштовним,
Спитає хай, що хоче він одіти.
Ще хтось про псів і коней заговорить,
Про леді, що засмучена без краю
Його тяжким припадком божевілья.
А як згадає, хто він, то скажіть,
Що марить він, бо він — вельможний лорд.
Коли все це ви зробите уміло,
То буде в нас чудесная забава.
Та тільки треба з тактом все чинить.

1-й мисливець

Мілорд, повірте, ролі ми зіграєм,
Що за того й вважатиме себе він,
За кого схочем ми його признати.

Л о р д

Тихенько підніміть його — і в ліжку.
Прокинетесь ж — то кожен за роботу.

Слая виносять. Звуки сурм.

Піди поглянь, чия звучить сурма.

[Слуга виходить.]

Можливо, це проїжджий дворянин
Тут на шляху собі нічлігу просить.

Слуга вертається.

Ну що, хто там?

С л у г а

Актори, ваша милість,
Вам пропонують послуги свої.

Л о р д

Клич їх сюди!

Входять актори.

Радій вас бачить, друзі!

1-й а к т о р

Уклінно дякуєм.

Л о р д

Ви хочете заночувать у мене?

2-й а к т о р

Тоді, мілорд, дозвольте вам служити.

Л о р д

По серцю це! — А вас я пам'ятаю:
Ви якось сина фермера тут грали,
До леді ви завзято залицялись;
Забув, як звали вас, але ця роль
Була насправді зіграна як треба.

1-й а к т о р

Гадаю, то був Сото *, ваша честь.

* Ім'я персонажа з якоїсь популярної п'єси, що до нас не дійшла.

Л о р д

Так, і його зіграли ви чудово.
Ну, ви прийшли до нас в щасливу хвилю,
Тим більш, що я надумав жарт смішний,
Де ваша вмільсть може допомгти.
Є лорд один, що хоче вас послухать,
Та в стриманості вашій я не певен:
Ніколи лорд не бачив ще вистав,
І можете ви вибухнути сміхом,
Побачивши його кумедні вчинки,
І цим його роздратувать. То знайте,
Що усміх кожен розгнівить його.

1-й а к т о р

Не бійтеся, — зуміємо здержатись,
Хоча б він був найпершим диваком.

Л о р д

(до Слуги)

Іди і проведи їх до буфету, —
Хай всіх якмога краще почастують,
Щоб ані в чім не знали недостачі,
Чим тільки дім мій може услужить.

[Слуга виходить з акторами.]

(До іншого Слуги.)

Іди до мого пажа, Бартолом'ю,
Хай він мерщій одягнеться як леді;
Веди його у спальню до п'яниці,
Зови «мадам», поведься шанобливо,
Скажи йому — як хоче догодити,
Хай з гідністю поводитья такою,
Як бачив він у благородних дам,
Коли ті розмовляють з чоловіком,
Звертаючись і ніжно, і смиренно.
Спитає хай: «Що вам звелить завгодно?
Чим може вам покірлива дружина
Свою любов безмежну довести?»
І, з ніжним поцілунком пригорнувшись,
Хай схилить голову йому на груди
І сліз потоки з радощів пролле,
Що бачить, як одужав її муж
Від хворості тривалої своєї,

Коли вважав себе нещасним старцем.
Якщо ж не вміє хлопчик наш, як жінка,
Ряснії сльози лити самохить —
То цибулина справі допоможе:
Нехай сховає в хустку носову —
І очі стануть мокрими напевно.
Доручення це передай мерщій
І жди од мене дальших вказівок.

[Слуга виходить.]

Я знаю, хлопчик зможе передати
Жіночий голос, грацію й ходу.
Почути хочу, як він буде звати
Дружиною п'яницю, як мої,
Від реготу ледь стримуючись, слуги
Служитимуть простому мужику.
Я угамую їх: моя присутність
Веселість їхню спинить надто буйну,
Щоб крайніх меж вони не перейшли.

[Виходять.]

С Ц Е Н А 2

Спальня в замку Лорда.

*Входять, нагорі, Слай із слугами — з них хто в убранням, хто в тазом,
хто в глеком та іншими речами туалету, і Лорд, вдягнений як слуга.*

Слай

Ради бога, кухоль легкого пива!

1-й слуга

Чи хересу не вип'єте, мілорд?

2-й слуга

Чи zvolите варення, ваша милість?

3-й слуга

Яке вбрання подати вашій честі?

Слай

Я Крістофер Слай. Не називайте мене ні вашою милостю, ні лордом.
Я зроду не пив хересу, а коли ви хочете дати мені варення, то дайте варення з м'яса. І не питайте мене, яке вбрання я одягну, бо в мене не більше фуфайок, ніж спин, не більше панчоx, ніж литок, не більше черевиків, ніж ніг, — ба ні, часом більше ніг, ніж черевиків, або такі черевики, що з них виглядають пальці.

Л о р д

Хай прожене господь ці злі дурниці!
Такий вельможний муж, такого роду,
Такий шанований та можновладний,—
Та щоб піддавсь химерам цим ганебним!

С л а й

Чи ви змовились видати мене за божевільного! Хіба я не Крістофер Слай, син старого Слая з Бертон-Хіта? Хіба я за народженням — не рознощик, за професією — не чесальник, не ведмежий вожак — за зрадливістю долі, а за теперішнім ремеслом — не мідник? Спитайте-но Мер'єн Хеккет, гладку трактирницю з Уінкота, чи знає вона мене; якщо вона скаже, що за мною не рахується чотирнадцяти пенсів боргу за світле пиво, вважайте мене за найбrehливішого негідника в усьому християнському світі! Адже ж я ще не з'їхав з глузду. Ось...

1-й слуга

Ось через що дружина ваша плаче!

2-й слуга

Ось через що сумують ваші слуги!

Л о р д

І родичі за це вас обминають:
Іх всіх безумством розігнали ви.
Згадай же, лорд, що рід твій знаменитий!
Поклич з вигнання давнії думки
І прожени свої ганебні сни!
Дивись, як слуги всі тебе шанують, —
Готовий кожен догодить тобі.
Бажаєш музики? Ось Феб заграв,

Музика.

І двадцять солов'їв співають в клітках.
Ти хочеш спать? Тебе в розкішне ліжко
Ми покладемо, яке далеко м'якше,
Ніж ложе пишнее Семіраміди*.
Підеш гулять — усиплем путь квітками.
Поїдеш верхи? Коні вже готові.
На збруї їхній золото і перли.
Ти лови любиш? Сокіл твій злетить

* Семіраміда — стародавня ассирійська цариця, що славилася своєю розніженістю.

І жайворонка в небі обжене.
Бажаєш полювати — пси примусять
Сам небозвід на гавкіт їх озватись,
Дзвінку луна розбудять у печерах.

1-й слуга

Облави хочеш? Оленів бистріше
І легше серни мчать твої хорти.

2-й слуга

Картини любиш? Принесем таку,
Де край струмка змальований Адоніс
І Цітерея*, схована в осоці,
Що ворушиться від її дихання,
Як ніби нею вітерець іграє.

Лорд

Покажемо тобі і діву Іо,
І як зснацька зведено її, —
Немов жива вона на тім малюнку.

3-й слуга

Чи Дафну, що в тернах блукає в лісі
І ніжки так роздряпала свої,
Що Аполлон в розпуці гірко плаче, —
Так сльози й кров змальовані чудово.

Лорд

Ти — лорд, і тільки лорд. Твоя жона —
Така красуня, що шукати годі,
Яких не знав занепадний наш вік.

1-й слуга

Коли ще сліз вона не проливала
За тебе, лорд, що заздрісним потоком
Її лице псували, — краща всіх
Вона була, але й тепер прекрасна!

* Цітерея — одна з назв богині кохання Венери. Темі її любові до Адоніса Шекспір присвятив одну з ранніх своїх поем «Венера і Адоніс». Історія Зевсової коханки Іо, яку заздрісна Гера обернула в телицю, розповідається, між іншим, в трагедії Есхіла «Прометей Закутий». Оповідання про те, як німфа Дафна, переслідувана закоханим у неї Аполлоном, обернулася у лаврове дерево, дало сюжет для багатьох літературних обробок.

С л а й

Я — лорд? І в мене є така дружина?
Чи це не сон? Чи, може, сплю я й досі?
Не сплю я, ні: я чую, бачу, мовлю,
Солодкі вдихаю аромати.
Клянусь життям, що я насправді лорд.
Не мідник зовсім, не Крістофер Слай.
Ну, приведіть сюди дружину нашу,
Та не забудьте кухоль пива дати!

2-й слуга

Не зволить ваша честь помити руки?

Слуги подають таз, глек і рушник.

Як раді ми, що розум ваш вернувся,
Що знаєте ви знов, хто ви такий!
П'ятнадцять літ жили ви як у сні,
А прокидались теж у сновидінні.

С л а й

П'янадцять літ! Я виспався на славу!
Але хіба я весь цей час мовчав?

1-й слуга

О ні, мілорд! Ви мовили багато,
Та все пусте! І хоч лежали тут, —
Казали ви, що вас женуть за двері,
Трактирницю ви лаяли й до суду
Її грозили притягнуть за те,
Що кухлі подала, а не казенні кварти.
А іноді ви звали Сайслі Хеккет.

С л а й

Так, це дочка трактирниці.

3-й слуга

Ні, вам ні дівчина та не знайома,
Ні той трактир, ні люди ті, що ви
Про них казали тут, ні Стівен Слай,
Ні Джон старий Непс-Сало й Пітер Терф,
Ні Генрі Пімпернель і двадцять ще
Подібних цим, яких ніхто не знає.

С л а й
Ну, дяка богіві, що я одужав.

В с і
Амінь.

С л а й
Спасибі. На цьому і ти не втрапиш.

Входить П а ж, вдягнений дамою, зі слугами.

П а ж
Як почуваете себе, мілорд?

С л а й
О, досить добре, бо тут їжі вдосталь.
А де жона моя?

П а ж
Тут, благородний лорд; що вам завгодно?

С л а й
Коли жона, що ж мужем не звете?
Для слуг я — лорд, для вас я — чоловік.

П а ж
Мій муж і лорд, мій лорд і муж коханий;
Я вам жона, покірна і слухняна.

С л а й
Нехай. — А як її ім'я?

Л о р д
Мадам.

С л а й
Як, Елс Мадам чи Джен Мадам? *

Л о р д
Мадам — та й все: так лорди звать дружин.

* Слай вважає слово «мадам» за прізвище.

С л а й

Мадам жона, говорять, що я спав
І бачив сни п'ятнадцять літ чи більше.

П а ж

Вони за тридцять літ мені здалися,
Відлученій від вашої постелі.

С л а й

Он як! — Залиште, слуги, нас самих! —
Мадам, роздіньтесь і лягайте в постіль.

П а ж

О, тричі благородний лорд, благаю,
Звільніть мене на ніч, або на дві,
Або хоча би до заходу сонця,
Бо лікарі мені звеліли пильно,
Щоб знов вам не накликати хвороби,
Утриматись від вашої постелі.
Надіюсь я, що це причина слухна.

С л а й

Важкувато мені чекати так довго, але я зовсім не маю бажання знову захворіти сплячкою; а через це, незважаючи на плоть і кров, я підожду.

Входить С л у г а.

С л у г а

Довідавшись, що краще вам, актори
Комедію зіграти пропонують,
І лікарі вважають це до речі:
Згустила вашу кров печаль велика,
А меланхолія — безумства мати;
І через це, мілорд, вони вам радять
Розвагою веселою зайнятись,
Що сум ваш прожене й життя продовжить.

С л а й

Що ж, я не від того, хай грають. Що ж це буде: святковий жарт чи блазенські витівки?

П а ж

Ні, мій добрий лорде, це більш інтересна матерія.

С л а й

Як! Кусок матерії?

П а ж

Ні, це щось на зразок хроніки.

С л а й

Гаразд, подивимось. Ну, мадам жона, сідайте поряд. І нехай світ плине своїм шляхом. Молоді буваємо раз у житті.

Сідають.

Сурми

А К Т І

С Ц Е Н А 1

Падуя. Міська площа.

Входять Люченцьйо і його слуга Траньйо.

Люченцьйо

Щоб давнє вдовольнить своє бажання —
Побачить Падую, мистецтв колицку,
В Ломбардію квітучу я прибув,
У дивний сад Італії-красуні.
З любові батька й добрості його
Твоїм я товариством заручився,
Мій вірний Траньйо, добрий мій слуга.
Тут будем жити й в слушний час почнем
Вивчання умоглядних всіх наук.
На світ я народивсь у Пізі, славній
Ділами гідних громадян. Мій батько —
Один із перших світових купців —
Вінченцьйо він, із роду Бендивольї;
Я ж — син його, Люченцьйо, вихованець
Флоренції — повинен всі надії
Його здійснить і увінчать багатство
Чеснотами своїми. Ось чому
Я доброчесність зараз студіюю
І розділ філософії, в якому
Говориться, як щастя досягнути
За допомогою своїх чеснот.
Що скажеш ти? Адже ж я кинув Пізу
І в Падую прибув, немов людина,
Що з мілини порине у глибінь,
Жагу жадаючи задовольнити.

Т р а н ь й о

Мі perdonate *, добрий мій господар:
Хоча і згодний з вами я цілком
І радий, що міцне у вас бажання
Солодкий мед науки споживати, —
Та, славлячи в захопленні чесноту,
Я прошу вас, не будем обертатись
Ні в стоїків, синьйоре, ні в стовпи **,
Й, завіти Арістотеля признавши,
Овідія не будем відкидати ***.
Ні, логіку ви з друзями вивчайте,
Риторіку вживайте в балачках;
Поезія і музика — це втіха,
А метафізику і алгебру
Лиш до смаку домішуйте до них.
Що не приємно — те і не корисно,
Ось через те вивчайте, що приємно.

Л ю ч е н ц ь й о

Спасибі, Траньйо, ця порада добра.
Коли б із нами був уже Бйонделло,
Могли би ми одразу влаштуватись —
Квартиру найняли б ми і приймали
Знайомих тих, що в Падуї найдем.
Але стривай! Що за юрба он там?

Т р а н ь й о

Гадаю я, це місто нас стрічає.

Входять Баптіста, Катаріна, Б'янка, Гремйо і Гортензьйо.

[Люченцьйо і Траньйо відходять набік.]

Б а п т і с т а

Не докучайте більш мені, синьйори,
Бо вам відомо, що поклав я твердо
Не видавати заміж меншу доньку,
Аж поки старшій мужа не знайду.
Якби хто з вас влюбився в Катаріну,
То, знаючи й люблячи вас, я
Дозволив би за нею волочитись.

* Пробачте мені (італ.).

** Гра слів: stoic — стоїк, stock — стовп, колода.

*** Траньйо має тут на увазі Овідія як автора «Науки кохання».

Г р е м й о

Вірнише, волокти її... Спасибі! —
Гортензьйо, чи не хочете жони?

К а т а р і н а

(до Баптісти)

Що за охота вам, отець, із мене
Для женишків оцих робить принаду?

Г о р т е н з ь й о

Як? Що таке? Ні, не для вас ми, поки
Не станете ви м'якші й лагідніші.

К а т а р і н а

Клянусь, синьйор, вам нічого боятись,
Бо ви далеко ще від мого серця;
Якщо ж наблизитесь, то постараюсь
Ослоном причесати вас триногим
Й, як блазню, вам лице розмалювати.

Г о р т е н з ь й о

Рятуй нас боже від чортів таких!

Г р е м й о

Рятуй-бо і мене!

Т р а н ь й о

(до Люченцьйо)

Синьйор мій любий, нам щастить на диво!
Клянусь, дівчатко надто вередливе.

Л ю ч е н ц ь й о

Зате у другій дівчині мовчання —
Знак скромності її та виховання.
Тс, Траньйо!

Т р а н ь й о

Тсс, синьйор, дивіться пильно.

Б а п т і с т а

Свої слова я доведу на ділі... —
Йди додому, Б'янку, й не сумуй,
Любити я тебе не перестану.

Катаріна

Подумаєш, ягнятко!
Вже очі тре: чому — сама не знає!

Б'янка

Щаслива будь моїм нещастям, сестро! —
Синьйоре, я скоряюсь вашій волі.
Мої книжки та інструменти будуть
На самоті для мене товариством.

Люченцьйо

Вона говорить як сама Мінерва! *

Гортензьйо

Навіщо ця химера, сер Баптіста?
Як жаль, що ми любов'ю завдаємо
Лиш шкоду Б'янці...

Гремйо

Ви її замкнете
За гріх цього пекельного нащадка,
Щоб за язик її відповідала?

Баптіста

Синьйори, досить: це тверда ухвала. —
Іди ж бо, Б'янку.

[Б'янка виходить.]

Оскільки ж я обізнаний, що Б'янка
Поезію й музику дуже любить,
Я запрошу в свій дім учителів,
Які могли б цього її навчити.
Якщо, синьйори, вам такі відомі,
Пришліть до мене: для людей учених
Я буду дуже щедрим і ласкавим.
Бо справа виховання — не забава.
Прощайте. — Катаріно, тут зостанься,
Бо з Б'янкою я маю говорити.

[Виходить.]

* Богиня мудрості у стародавніх римлян.

Катаріна

Гадаю, що й мені піти можливо.
Невже чекати дозволу мені,
Немов не знаю я сама, що так, що ні?

[Виходить.]

Гремйо

Можете забиратися до всіх чортів. Ви така чудова, що ніхто тут не стане вас затримувати. — Любов між ними не така вже й велика, Гортензьйо, і нам доведеться подмухати на пальці і попостувати: наш пиріг ще не допечений з обох боків. Прощайте. Проте задля кохання, яке я відчуваю до моєї любові Б'янки, якщо мені пощастить знайти людину, здатну навчити її того, що їй до душі, — я пошлю цю людину до її батька.

Гортензьйо

Я так само, синьйоре Гремйо. Але, прошу вас, ще одне слово. Хоч характер нашої ворожнечі ще ніколи не допускав розмови між нами, але те, що я зараз скажу, повірте, стосується нас обох: щоб ми знову могли дістати доступ до нашої красуні і стати щасливими суперниками в коханні до Б'янки, нам треба потрудитись над однією справою.

Гремйо

Над якою ж саме?

Гортензьйо

Ясно, синьйоре: добути мужа для її сестри.

Гремйо

Мужа! — Чорта!

Гортензьйо

Я кажу — мужа!

Гремйо

А я кажу — чорта! Невже ви думаєте, Гортензьйо, що задля великого багатства її батька знайдеться такий дурень, який одружиться з самим пеклом?

Гортензьйо

Тихше, Гремйо. Хоч вам і мені не вистачає терпіння зносити її гучні крики, все ж може знайтись на світі добрий хлопець, — треба тільки натрапити на нього, — який візьме її з усіма її вадами і з грошима на додачу.

Гремйо

Як вам сказати? Я з таким же задоволенням взяв би її посаг з умовою, що мене щоранку сіктимуть біля хреста на майдані.

Гортензьйо

Слово честі, ви маєте рацію: поміж гнилих яблук вибір невеликий. Але слухайте: якщо ця перешкода зробила нас друзями, треба підтримувати дружні стосунки і надалі, аж поки ми, знайшовши мужа для старшої дочки Баптісти, не звільнимо для шлюбу молодшої, а тоді ми відновимо суперництво. — Мила Б'яно! Щасливий той, кому ти дістанешся! — Хто доскаче перший, того й перстень. Що ви на це скажете, синьйоре Гремйо?

Гремйо

Цілком погоджуюсь. Я подарував би кращого в Падуї коня тому, хто погодився б посвататись до Катаріни, одружитись і поділити з нею ложе, звільнивши від неї отчий дім. Ходім.

[Виходять.]

Траньйо

Синьйор, скажіть мені, чи це можливо,
Щоб раптом власть таку взяла любов?

Люченцьйо

Аж поки сам того не бачив, Траньйо,
І я цього можливим не вважав.
Тим часом, поки я на них дивився,
В своєму серці я відчув любов.
Одверто в цім тобі я признаюся,
Повірник мій, такий же дорогий,
Як Анна — для цариці Карфагена *.
Томлюсь, палаю, Траньйо, і загину,
Якщо не буде дівчина моєю!
О Траньйо, дай пораду — ти ж бо можеш!
О, допоможи, — ти ж друг, а не слуга!

Траньйо

Не час, синьйор, вас лаяти, — любов
Із серця лайкою не проженеш.
Коли ж влюбились, вам одне лишилось:
Redime te captum quam queas minimo **.

Люченцьйо

Спасибі. Далі мов, — приємно чути.
Все вдасться нам, — твої поради слухні.

* Карфагенська цариця Дідона — одна з героїнь «Енеїди» Вергілія; Анна — сестра Дідони, якій вона звирялася в своїм коханні до Енея.

** Викупи себе з полону якомога дешевше (лат.).

Т р а н ь о

На дівчину, синьйор, ви задивились
І суті не помітили, мабуть.

Л ю ч е н ц ь о

О, бачив я красу її обличчя,
Як в чарівної доньки Агенора,
Що й Зевс до ніг її схилитись мусив
І Критський берег цілувать коліньми.

Т р а н ь о

А більше ви не бачили нічого?
Не чули ви, коли її сестра
Зняла тут лайку і такую бучу,
Що вуха смертних не могли терпіти?

Л ю ч е н ц ь о

Рух уст її коралових я бачив,
Я чув її дихання аромати, —
В ній все було святе і чарівливе.

Т р а н ь о

Пора його від чар отверезити. —
Синьйор, отямтесь. Як уже влюбились,
То постарайтесь дівчину добуть.
Вся справа в чім: її сестра сварлива;
Аж поки батько з рук її не збуде,
В дівках посидить дома ваша любка.
Тому-то й зачинив її він міцно,
Щоб женихи йому не докучали.

Л ю ч е н ц ь о

Ах, Траньйо, що то за жорстокий батько!
Чи зауважив ти — для виховання
Він вчителів їй знаючих шукає.

Т р а н ь о

Чував, синьйор, і вже придумав дещо.

Л ю ч е н ц ь о

І я придумав, Траньйо.

Т р а н ь о

Поручусь,
Що наші видумки цілком подібні!

Л ю ч е н ц ь о

Кажі ти перший.

Т р а н ь о

Хочете ви стати
Учителем у дівчини цієї.
Такий ваш план!

Л ю ч е н ц ь о

Припустим. Він здійснений?

Т р а н ь о

Навряд, синьйор. Хто ж вашу роль зіграє
І в Падуї вас буде удавати,
Учитись, дім вести, гостей вітати,
Відвідувати друзів, частувати?

Л ю ч е н ц ь о

Доволі. Basta! * Я усе придумав.
Адже ж ми тут ніде ще не бували,
По наших лицях не пізнати, хто пан,
А хто слуга. І треба так зробити,
Щоб ти був тут господар замість мене.
Вестимеш дім, хазяйство, слуг — як я.
Я ж обернуся в неаполітанця,
В пізанця вбогого чи в флорентійця.
Хай буде так. Перевберися, Траньйо,
Візьми мій плащ й капелюх кольоровий.
Прислужувать тобі Бйонделло буде.
Йому звелю припнути язика.

Т р а н ь о

То воля ваша.

Міняються вбранням.

Це вже, синьйоре, як вам до вподоби,
А я завжди коритись мушу вам,
Як наказав ваш батько на прощання:

* Досить (італ.).

«Служи моему синові», — сказав він,
Хоч в іншій, я гадаю, розумінні.
Охоче я в Люченцьйо обертаюся,
Тому що дуже я люблю Люченцьйо.

Люченцьйо

І через те, що сам Люченцьйо любить.
Рабом я стану, щоб добитись Б'янки,
Чий дивний образ вміть скував мій зір.
А ось наш шалапут!

Входить Бйонделло.

Де пропадав ти?

Бйонделло

Де пропадав? Ні, ви куди пропали?
Вас Траньйо обікрав? Чи ви його?
Чи одне одного? У чім тут справа?

Люченцьйо

Іди сюди. Тепер не час для жартів,
І через те збери мерщій думкі.
Щоб врятувати життя мені, мій Траньйо
В моє убрання перевбравсь, а я
Надів його одягу, щоб схватись.
На берег щойно я зійшов, у сварці
Убив людину, то й ховатись мушу...
Служи йому як слід, а я тим часом
Поїду звідси, щоб урятуватись.
Ти зрозумів?

Бйонделло

Нітрохи, мій синьйор!

Люченцьйо

А ім'я Траньйо міцно позабудь:
В Люченцьйо нині Траньйо обернувся.

Бйонделло

Для нього краще. Я б і сам не проти.

Траньйо

А я б, мій хлопче, одного бажав:
Щоб Б'янку наш синьйор завоював.

Для нього ж, не для мене, ти зі мною
На людях будь поважливим слугою.
Я Траньйо лиш тоді, коли один з тобою,
А взагалі — я твій синьйор Люченцьйо.

Люченцьйо

Ходім же, Траньйо.
Така ще справа: станеш ти одним
З тих женихів. Питатимеш — для чого?
То знай — значні підстави є для того.

Виходять.

1-й слуга

Мілорде, ви куняєте. Ви не стежите за п'єсою.

Слай

Ні, клянусь святою Анною, стежу. Гарна річ, їй-право. А чи буде продовження?

Паж

Вона ледве почалась, мілорде.

Слай

Чудова річ, мадам жона. Скоріш би тільки скінчилося!

Сідають і дивляться.

СЦЕНА 2

Падуя. Перед будинком Гортензьйо.

Входять Петруччо і Грумйо.

Петруччо

Верону тимчасово я покинув,
Щоб з друзями у Падуї зустрітись.
Насамперед з сердечним, любим другом
Гортензьйо; ось і дім його, здається. —
Гей, Грумйо, ледарю, ану лиш стукни!

Грумйо

Стукнути, синьйоре! Кого б це я мав стукати? Хіба хтось образив вашу милість?

Петруччо

Кажу тобі, ледашо, стукай мені сюди, та міцніше!

Г р у м й о

Стукати вас сюди, синьйоре? Як, синьйоре, хто я такий, щоб стукати вас, синьйоре?

П е т р у ч ч о

У двері колоти, у двері, дурню,
А то твоїй макітрі буде сумно!

Г р у м й о

Сварливий став синьйор. А коли б стукнув я,
Потім моя тріщала б голова!

П е т р у ч ч о

Не хочеш, йолопе?
Як не постукаєш, то знай же: ти
Ще будеш фа і соль мені тягти!

(Кругить Грумйо за вухо.)

Г р у м й о

Рятуйте! З глузду мій хазяїн з'їхав!

П е т р у ч ч о

То стукай же, коли велю, мужлане!
З дому виходить Гортензьйо.

Г о р т е н з ь й о

Що тут таке? В чім справа? А, друг мій Грумйо! І любий друг Петруччо! Як ся маєте у Вероні?

П е т р у ч ч о

З'явились ви, Гортензьйо, нас розняти?
Скажу лише: Con tutto il cuore ben trovato*.

Г о р т е н з ь й о

Alla nostra casa benvenuto, molto honorato signor mio Petruccio**.
Встань, Грумйо, встань, ми спір владнаєм ваш.

Г р у м й о

Ні, синьйоре, тут не така справа, щоб латинню відбутися. Хіба це не законна підстава, щоб кинути в нього службу? Судіть-бо самі, синьйоре:

* Від душі радий, що зустрів вас (італ.).

** Просимо завітати в наш дім, шановний синьйоре Петруччо (італ.).

він звелів мені стукнути його, та ще й міцніше, синьйоре! Чи личить слугі так поводитись із своїм господарем, якому, як я подивлюсь, майже тридцять два роки стукнуло?

А жаль, їй-богу, що не стукнув я, —
Трищала б голова, та не моя!

Петруччо

Ах йолопе! — Гортензьйо, в ваші двері
Я наказав постукати йому,
Та так і не діждався виконання!

Грумйо

У двері стукати? О небо!
Чи не сказали ви виразно: «Стукай
Мені сюди, міцніше бий, ледащо!»
То звідки ж раптом — стукай-но у двері?

Петруччо

Мовчи, крутій, чи забирайся геть!

Гортензьйо

Ну, годі-бо Петруччо: ладен я
За Грумйо поручитися в цій сварці
З старим і відданим слугою вашим.
Скажіть мені, який щасливий вітер
Заніс вас, друже, в Падую з Верони?

Петруччо

Той вітер, що ганяє в світі молодь
Шукати щастя в чужині далекій
І набувати досвіду. Коротше,
Гортензьйо, справи в мене ось які:
Старий Антоньйо, батько мій, скончався,
А я поринув в лабіринт життя,
Шукаючи одруження і щастя.
В кишені крони є, добро є дома, —
Ось я й поїхав повидати світ.

Гортензьйо

Чи не посватати тобі, Петруччо,
Сварливу й непокірливу дружину?
Хоч ти за це й не дуже вдячний будеш,
Проте кажу тобі — вона багата,

І навіть дуже. Та мені ти друг,
І я не стану сватати її.

Петруччо

Такі як ми, старі, Гортензійо, друзі
З двох слів одне одного зрозуміють.
Як знаєш ти багату наречену, —
А гроші — то весільний приспів мій, —
То будь вона страшніш Флоренція жінки *,
Старіш Сівілли і сварливіш, зліш
Сократової Ксантіппи, — не змінить
Їй вибору мого і не звести
З того шляху, що я собі намітив,
Хоч би вона сильніше бушувала,
Ніж хвилі Адріатики у бурю.
Я — в Падуї, щоб вигідно женитись,
І в Падуї щасливо оженюсь.

Грумійо

Ось бачите, синьйоре, він розповів вам усе, що у нього на думці. Тільки дайте йому досить золота — і він одружиться хоч з лялькою, хоч з булавочною головою або з старою бабою без єдиного зуба в роті, хоч би у неї було стільки хвороб, скільки у п'ятдесяти двох шкап. Він не поскаржиться ні на що, аби були гроші.

Гортензійо

Як ми зайшли, Петруччо, так далеко,
То можу я тепер сказати без жартів:
Тобі готов я висватати жінку —
Багату досить, молоду, вродливу
І виховану так, як слід дворянці.
Її єдина вада — і чимала —
Те, що вона непереносно зла,
Сварлива і уперта понад міру.
Отож, коли б я був ще в гіршім стані,
Її за золотий не взяв би розсип.

Петруччо

Мовчи! Ти сили золота не знаєш.
Скажи ім'я її отця — і досить:

* В середньовічній повісті про рицаря Флоренція розповідається, що він одружився з надзвичайно потворною жінкою; Сівілла — вішунку староримських переказів — в епоху Відродження завжди зображали дряхлою старухою. Ксантіппа, жінка славетного грецького філософа Сократа, була відома своєю сварливістю.

Я зараз же почну, і хай гримить
Вона, як грім з осінніх лютих хмар!

Гортензьйо

Її отець — Баптіста Мінола,
Поважний і люб'язний дворянин.
Вона же — Катаріна Мінола,
Відома в Падуї за злий язик.

Петруччо

Про неї я не чув, а батька знаю:
Його знавав покійний батько мій.
Я не засну, Гортензіо, аж поки
Її я не побачу, і тому
Пробач мені за цю мою нечемність,
Що я тебе залишу в першу ж зустріч,
Якщо туди зі мною не підеш.

Грумйо

Прошу вас, синьйоре, нехай іде, поки в нього є такий настрій. Слово честі, коли б вона знала його так само добре, як знаю його я, вона б зрозуміла, що лайкою з ним нічого не вдієш. Вона може хоч двадцять разів назвати його негідником або чимсь подібним — йому це байдуже; а вже коли він сам почне, то не зупиниться, поки не викладе всю свою риторіку. Скажу вам, синьйоре, якщо вона бодай трохи буде йому суперечити — він вліпить таку фігуру їй в обличчя, що її власна фігура від цього дуже постраждає, і виглядатиме вона не краще від сліпого кошеняти. Ви його не знаєте, синьйоре.

Гортензьйо

Стривай, Петруччо, я піду з тобою,
Тому що скарб мій в домі у Баптісти:
Він самоцвіт життя мого замкнув.
Дочку молодшу, Б'янку чарівливу
Від мене він ховає і від інших
Поклонників й суперників в любові.
Вважає неможливою він річчю
(При вадах тих, що я раніше відзначив),
Щоб хтось колись посватав Катаріну.
А через це Баптіста наказав
До Б'янки не пускати нікого, поки
Не вийшла заміж відьма Катаріна.

Г р у м й о

Вона вже відьма! Господи прости!
Прозвання гірше дівці не знайти!

Г о р т е н з ь й о

Тепер послужиш ти мені, Петруччо:
Представ мене, одягнутого скромно,
Баптісті як учителя для Б'янки,
Аби я міг при цим підході зручним
Принаймні залищитися до неї
На самоті, без жодної підозри.

Г р у м й о

Чи це ж не плутня! Дивіться, як ця молодь змовляється поміж собою,
щоб обдурити старих.

Входять Г р е м й о і переодягнений Л ю ч е н ц ь й о з книжками під пахвою.

Синьйоре, синьйоре, огляніться назад: подивіться, хто сюди йде!

Г о р т е н з ь й о

Тсс, тихше, Грумйо! Це суперник мій! —
Петруччо, відійдімо вбік.

Г р у м й о

Юнак стрункий, закоханий до того ж!

[Відходять набік.]

Г р е м й о

Чудово. Список книг я переглянув.
Оправити їх треба якнайкраще;
Все про любов, і тільки про любов.
Дивіться ж, інших їй ви не читайте.
Ви зрозуміли? Крім щедрот Баптісти,
Я буду щедрим теж. Папери ваші
Ви принесіть — я дам їх надушити,
Бо та, кому дасте їх, запашніша
Всіх пахощів. Що ж їй читать почнете?

Л ю ч е н ц ь й о

Що б не читав — все буде вам на користь,
Лиш вам, синьйор, — упевнені в тім будьте,
Немов самі були на тому місці,
Ба навіть з успіхом, можливо, більшим,
Якщо, синьйор, ви не з великих вчених.

Г р е м й о

Ученість! О, це сила на землі!

Г р у м й о

Тетеря! О, дурніша всіх ослів!

П е т р у ч ч о

Тс! Тихше, шельмо!

Г о р т е н з ь й о

Тс! Грумйо!

(Виступаючи наперед.)

Мій привіт синьйору Гремйо!

Г р е м й о

І я, синьйор Гортензьйо, рад вас бачить!

Сказать, куди іду я? До Баптісти.

Я обіцяв довідатись докладно

Про вчителя для чарівної Б'янки.

І ось на щастя трапився мені

Оцею юнак — і скромний і учений.

Він їй підійде, знає бо поетів

І інші, поручусь, хороші книги.

Г о р т е н з ь й о

Прекрасно. Я ж зустрівся з дворянином,

Який пообіцяв мені музику

Чудового, щоби навчати Б'янку.

Отож і я в послузі не відстану

Прекрасній Б'янці, що її кохаю.

Г р е м й о

І я також, — це ділом доведу -я.

Г р у м й о

(набік)

Його капшук це доведе.

Г о р т е н з ь й о

Тепер не час коханням вихвалитись.

Послухайте мене — я повідомлю

Для нас обох приємну новину:

Не чув хіба громів гарматних в полі,
Громів небесних в бурній вишині?
Не чув у розпалі грізного бою
Сигналів, ржання коней, звуків сурм?
Ви ж про язик говорите жіночий,
Що не тріщить і вполовину так,
Як той каштан, що в фермера печеться.
То бука для дітей!

Г р у м њ о

(набік)

Він не боїться.

Г р е м њ о

Послухайте, Гортензьйо!
Мені здається, що синьйор цей вчасно
Приїхав і собі і нам на користь.

Г о р т е н з ь њ о

Я обіцяв, що ми його витрати
На сватання поділим між собою.

Г р е м њ о

І буде так, аби лиш він женився.

Г р у м њ о

(набік)

Хотів би я в обіді бути певним.

Входять Т р а н ь њ о, багато одягнений, і Б ѡ н д е л л о.

Т р а н ь њ о

Добридень вам, синьйори! Я насмілюсь
Спитати в вас коротший шлях до дому
Шановного Баптісти Мінола́.

Б ѡ н д е л л о

В якого дві дочки прегарні, — це його ви маєте на увазі?

Т р а н ь њ о

Саме його, Бйонделло.

Г р е м њ о

Чи не дочку побачить ви хотіли?

Т р а н ь о

Дочку чи й батька, — а яке вам діло?

П е т р у ч ч о

Сварливу лиш не руште, прошу вас.

Т р а н ь о

Сварливих не винішу я якраз. —
Ходім, Бйонделло.

Л ю ч е н ц ь о

(набік)

Початок удалий.

Г о р т е н з ь о

Скажіть, не свататись ви поспішали?

Т р а н ь о

А хоч би й так, — для вас яке в цім лихо?

Г р е м ь о

Ніякого, як заберетесь тихо.

Т р а н ь о

Як! Вулиці всім вільні спозаранку!

Г р е м ь о

То вулиці, — а мова йде про Б'янку.

Т р а н ь о

А через що, чи можна нам сказати?

Г р е м ь о

А через те, коли завгодно знати,
Що Гремьо вже обраниця вона.

Г о р т е н з ь о

Гортензьйо теж собі її обрав.

Т р а н ь о

Синьйори, тихо! Якщо ви дворяни,
То прошу вас послухати мене.
Баптіста — благородний дворянин,

Якому батько мій відомий досить.
Була б дочка його багато краща
І мала б навіть більше женихів, —
Однаково я був би в їх числі.
Дочку прекрасну Леди * тисяча бажала,
А Б'янку нашу — тисяча один.
І дим одним нехай Люченцьйо буде,
Хоч би прийшов сюди і сам Паріс.

Г р е м й о

Оцей синьйор нас всіх перекричить!

Л ю ч е н ц ь й о

Лиш волю дай йому — і надірветься.

П е т р у ч ч о

Навіщо ці, Гортензьйо, балачки?

Г о р т е н з ь й о

Дозвольте запитати вас, синьйоре:
Ви бачили хоч раз дочку Баптісти?

Т р а н ь й о

Ні, та я чув, що в нього їх аж дві:
Одна — відома язиком лихим,
А друга — скромністю і красотою.

П е т р у ч ч о

Не руште першої: вона для мене.

Г р е м й о

Залишмо подвиг цей для Геркулеса: **
Він буде важчим всіх дванадцятьох.

П е т р у ч ч о

Як хочете знать правду — ось вона:
Дочку молодшу, про яку ви чули,
Від женихів старий ховає батько,
І нікому він її не обіцяє,

* Дочкою Леди і Зевса була відома своєю красою дружина спартанського царя Менелая — Єлена Прекрасна, до якої залицялося тисяча князів.

** Г е р к у л е с — герой грецької міфології, уславлений дванадцятьма своїми подвигами.

Аж поки старшу заміж не віддасть.
Тоді лиш буде вільною молодша.

Т р а н ь й о

Якщо синьйор, це правда, і ви той,
Хто нам усім й мені в цім допоможе,
Якщо взялись ви цей розбити лід, —
Здобути старшу і звільнить молодшу, —
Тоді щасливець, що її дістане,
Подякувати вам не забариться.

Г о р т е н з ь й о

Синьйор, по честі слухна ваша мисль.
А що й себе ви женихом признали,
Повинні й ви подякувать синьйору,
Який нам робить послугу таку.

Т р а н ь й о

Синьйор, не забарюсь я це зробити.
До мене прошу всіх прийти сьогодні,
Щоб випити вина за нашу милу.
Ми, як законники, тоді учиним,
Що по суді як друзі випивають.

Г р у м й о і Б й о н д е л л о

Чудова пропозиція! Ходім.

Г о р т е н з ь й о

Так, прийнято. — Петруччо, в добрий час
Сам benvenuto * буду я для вас.

[Виходять.

* Бажаний гість (італ.).

А К Т І І

С Ц Е Н А 1

Шадуя. Кімната в домі Баптісти.

Катаріна і Б'янка.

Б'янка

Не кривдь мене, — собі ти цим лиш шкодиш,
Поводячись зі мною як з рабою.
Мені це прикро. А вбрання оці —
Лиш руки розв'яжи, і я зірву їх.
Аж до спідниці все тобі віддам
І все зроблю, що ти мені накажеш:
Повинна я коритись старшим, сестро.

Катаріна

Тоді скажи, із всіх цих женихів
Хто всіх тобі миліш? Та тільки щиро.

Б'янка

Повір, сестрице, що між всіх мужчин
Я й досі не зустріла ще того,
Хто б був мені милішим, ніж всі інші.

Катаріна

Любимице, ти брешеш! Це Гортензьйо!

Б'янка

Коли тобі подобається він —
Клянусь, зроблю, щоб він тобі дістався!

Катаріна

Ах, то тебе багатство спокушає,
Ти хочеш Гремйю, щоб вдягатись гарно!

Б'янка

Чи не до нього ти мене ревнуеш?
Смієшся ти! Тепер я розумію,
Що ти весь час зі мною жартувала.
Сестрице, прошу, розв'яжи-бо руки.

Катаріна

Я жартувала і тепер жартую.

(Б'є її.)

Входить Баптіста.

Баптіста

Що тут таке? Це ти! Яке зухвальство! —
Стань, Б'янко, осторонь. — Сердешна плаче! —
Іди займись шиттям, не зв'язуйсь з нею. —
Не соромно тобі, проклята відьмо,
Так кривдити сестру, яка ніколи
І слова гострого тобі не говорила?

Катаріна

Її мовчання — глум, я мщу за нього!

(Кидається на Б'янку.)

Баптіста

(затримує її)

Як! При мені? Іди звідсіль, Біанко!

[Б'янка виходить.]

Катаріна

О, ви не зносите мене! Я бачу,
Вона ваш скарб, їй чоловік знайдеться,
А я танцюю на їх весіллі боса
Та в пеклі мавп прогулювай бридких*.
Мене залиште. Сяду й буду плакати,
Аж поки не помщуся при нагоді.

[Виходить.]

Баптіста

Чи був коли нещасніший за мене?
Але хто це йде сюди?

* За старим англійським прислів'ям, старі діви мають після смерті няньчити чужих дітей за те, що вони за життя не мали своїх.

*Входять Гремйо з бідно вдягненим Люченцьйо, Петруччо
і Гортензьйо під виглядом музиканта, Граньйо
і Бйонделло, які несуть лютню і книги.*

Гремйо

Добрий ранок, сусіде Баптіста.

Баптіста

Добрий ранок, сусіде Гремйо. — Хай береже вас бог, синьйори!

Петруччо

І вас, синьйор. Скажіть, чи є у вас
Дочка прекрасна й скромна Катаріна?

Баптіста

Так, є дочка у мене Катаріна.

Гремйо

Ви надто навпростець, тут треба з тактом.

Петруччо

Ви тільки заважаєте мені. —
Я родом із Верони, дворянин.
Начувшись про її красу і розум,
Її ласкавість та стидливу скромність,
Чудові якості й лагідність її,
В ваш дім з'явивсь непроханим я гостем,
На власні очі щоб переконатись
В правдивості того, про що я чув.
І для початку нашої розмови
Рекомендую вам мого слугу.

(Представляє Гортензьйо.)

Він музикант, а також математик,
І може завершить її освіту
В науках цих, як чув я, їй відомих.
Прийміть його, а ні — то я ображусь.
Його звать Лічйо, з Мантуї він родом.

Баптіста

Вітаю вас, синьйор, і ради вас
Його прийму я. Цюждо Катаріни,
Вона, на жаль, ніяк вам не підійде.

Петруччо

Вам жаль, я бачу, з нею розлучатись;
Чи вам не до смаку моя особа?

Баптіста

Я вам сказав, не криючись, всю правду.
Ви звідкіля, синьйор? І як на ймення?

Петруччо

Мое ім'я Петруччо, син Антоньйо,
Людини, що в Італії відома.

Баптіста

Я знав його, — ви тут бажаний гість.

Гремйо

Петруччо, прошу вас, дозвольте й нам,
Смирним прохачам, сказати слово,
Бо, чорт бери, занадто вже ви спритні.

Петруччо

Синьйор, на жаль, не маю я дозвілля.

Гремйо

Не прокляли б ви вашого весілля!

Сусіде, я певен, що це дуже приємна послуга. І, щоб не бути менш ласкавим, я, завдячений вам більш аніж хто інший, сміливо рекомендую вам цього молодого вченого (*представляє Люченцьйо*), який довго вчився в Реймсі. Він такий же обізнаний в грецькій, латинській та інших мовах, як перший в музиці і математиці. Його звать Камбйо. Прошу вас, прийміть його послуги.

Баптіста

Велика дяка, синьйоре Гремйо. Завітайте до господи, мій добрий Камбйо. Але ви, найласкавіший синьйоре (*це до Траньйо*), як я гадаю, приїжджий? Насмілюсь запитати про мету вашого прибуття?

Траньйо

Синьйор, пробачте сміливість мою,
Що, будши в місті вашому чужинцем,
З'явивсь просить я видати за мене
Чеснотну й гожу доньку вашу Б'янку.
Мені відомо, ви поклали твердо

Дать перевагу старшій із дочок,
І я у вас прохаю лиш одного,
Щоб, про походження мое дізнавшись,
Ви і мене, як інших женихів,
У свій ласкаво допустили дім.
Щождо навчання наших синьйорит,
Я їм підношу простий інструмент
І зв'язку грецьких та латинських книг.
Прийнявши їх, ви збільшите їх вартість.

Баптіста

Люченцьйо ваше ім'я? Звідкіля ви?

Траньйо

Із Пізи; син Вінченцьйо я, синьйор.

Баптіста

Значна особа в Пізі. І з чуток
Мені відомий він. Ласкаво прошу.

(До Гортензьйо.)

Візьміть цю лютню.

(До Люченцьйо.)

Ви візьміть ці книги.

Ви учениць побачите своїх.

Гей! Хто там є?

Входить Слуга.

Ти до моїх дочок

Синьйорів проведеш цих; хай же приймуть
Як гоже їм наставників своїх.

Слуга з Гортензьйо, Люченцьйо і Бйонделло виходить.

Ми ж по садку пройдемоь до обіду.

Обидва ви мої бажані гості,

І прошу вас не сумніватись в цім.

Петруччо

Синьйор Баптіста, в мене спішні справи,

Й їздить свататись не можу я щодня.

Ви знали мого батька, я ж, по ньому

Єдиним спадкоємцем залишившись

Його земель та іншого майна,
Скоріше їх примножив, ніж применшив.
Якщо дочка мене полюбить ваша,
У посаг що одержу я за нею?

Баптіста

Коли умру — маєтків половину,
Вам особисто — двадцять тисяч крон.

Петруччо

За посаг цей я обіцяю їй,
Якщо вона мене переживе,
Мої маєтки і усе добро.
Про це складемо докладний договір,
Який ми мусим виконати сповна.

Баптіста

Авжеж, якщо доб'єтесь основного,
Її любові, — в цьому ж тільки діло.

Петруччо

Ну це дрібниця. Запевняю вас:
Я теж упертий, як вона сварлива.
А якщо два зустрінуться вогні,
То пожеруть усе, що їх живить.
Слабкий вітрець малий роздує вогник,
Міцний же вихор полум'я задме.
Таким я буду — і вона скориться,
Твердий я й сватаюсь не як хлопчисько.

Баптіста

Удачі в сватанні тобі бажаю!
Та будь готов почути слова брутальні.

Петруччо

Та встою я, немов на морі скеля,
Що й вічний вітер не хитне її.

Входить Гортензьйо з розбитою головою.

Баптіста

Що з вами, друже? І чого ви зблідли?

Гортензьйо

Якщо я зблід — то тільки лиш від страху.

Баптіста

Ну, як дочка? Чи здатна до музики?

Гортензьйо

Вона скоріш спроможна стать солдатом,
І, замість лютні, шпага личить їй.

Баптіста

Зломить її до лютні неохоту
Не в силі ви?

Гортензьйо

О ні! Вона зламала
Об мене лютню! Я сказав їй тільки,
Що схибила вона в ладах, і руку
Зігнув, щоб навчити вірно грати,
Як раптом із диявольською люттю
Вона гукнула: «К бісу ці лади!»
І з цим як дасть мені по голові —
Що й голова пройшла крізь інструмент,
І я, із лютні дивлячись в нестямі,
Стояв як при ганебному стовпі.
Вона ж мене негідним скрипуном
І лайками ще двадцятьма взивала,
Немовби десь їх спеціально вчилась.

Петруччо

Клянуся честю, це забавна дівка!
Люблю її в сто раз міцніш, ніж перше.
О, як я хочу з нею побалакати!

Баптіста

(до Гортензьйо) -

Гаразд, ходім зі мною й не журіться.
Із меншою ви спробуйте зайнятись:
Вона старанна й вдячна за науку. —
Синьйор Петруччо, підете ви з нами
Чи доньку Кет прислать мені до вас?

Петруччо

Пришліть, будь ласка, тут я зачекаю.

[Баптіста, Гремйо, Траньйо і Гортензьйо виходять]

Як прийде — залицятимусь до неї,
А лаятись почне — то відповім,
Що краще солов'я вона співає;
Нахмуриться — скажу, що вся вона
Світліша від троянд, росою вмить;
Вдаватиме німу, мовчати буде —
Хвалитиму її багатомовність;
Як прожене — подякую сердечно,
Немов на тиждень в гості запросила;
Руки відмовить — я попрошу день
Для оклику призначить і для шлюбу.
Аж ось вона! Ну, то сміліш, Петручко!

Входить Катаріна.

День добрий, Кет. Вас так зовуть, я чув?

Катаріна

Як бачу я, ви слухали погано,
Бо звать мене скрізь люди — Катаріна.

Петручко

Неправда, Кет, зовуть вас просто Киця, —
То добра Киця, то проклята Киця,
То Киця найпринадніша у світі,
Кет із Кетхола, граціозна Кет,
Бо киці граціозні всі. І от що
Скажу тобі я, Киценько-відрадо:
Почув я, як тебе за красоту
І лагідність та скромність вихваляють,
Хоч і не так, як треба, — й це мене
Порушило посвататись до тебе.

Катаріна

Порушило? В час добрий! Що сюди
Вас рушило, хай вирушить і далі,
Бо ви ж майно рухоме.

Петручко

Як рухоме?

Катаріна

Як табурет!

Петручко

Ну, то сідай на мене!

К а т а р і н а

Осли, як ви, вагу носити звичні.

П е т р у ч ч о

Жінкам, як ви, — вага ще звичайніша.

К а т а р і н а

Для себе пошукай-но іншу шкапу.

П е т р у ч ч о

Не хочу, Кет, обтяжувать тебе!

Я знаю, молода ти і легка...

К а т а р і н а

Легка, мене вайлові не впіймати.

А важу рівно стільки, скільки треба!

П е т р у ч ч о

Ти, як бджола, легка і так же само

Завжди гудиш.

К а т а р і н а

Ти ухаєш, як сич!

П е т р у ч ч о

Чи сич тебе, голубко, не впіймає?

К а т а р і н а

Вірніш за горло я схоплю сича.

П е т р у ч ч о

Ну, годі, осо! Ти вже надто зла!

К а т а р і н а

Коли оса я — стережись жалá!

П е т р у ч ч о

Я попросту візьму його і вирву.

К а т а р і н а

Якби ж то дурень міг його знайти!

Петруччо

Та хто ж не зна, де жало у оси:
В хвості.

Катаріна

Ні, в язиці.

Петруччо

Але в чиему?

Катаріна

В твоїм, що меле про хвості. Прощайте!

Петруччо

Як! Мій язик в твоїм хвості? Ну, годі!
Я дворянин!

Катаріна

Ми зараз перевірим.

(Б'є його.)

Петруччо

Вдар ще, й клянусь — ти ляпаса дістанеш.

Катаріна

Тоді позбудетесь герба.
Ударте лиш — і ви не дворянин,
А як не дворянин — нема у вас герба.

Петруччо

Геральдик ти? Впиши мене в гербовник.

Катаріна

Що на шоломі вашім? Півнів гребінь?

Петруччо

Ти курочкою будь — я буду півнем.

Катаріна

Ні, то не півень, що співа курчатком.

Петруччо

Ну, годі, Кет, навіщо кислий погляд?

Катаріна
Буває це, коли кислці бачу.

Петруччо
Нема кислць тут, — не дивись так кисло.

Катаріна
А отже є тут, є!

Петруччо
Де? Покажи!

Катаріна
Будь дзеркало, тобі я показала б.

Петруччо
Це про мое обличчя ти говориш?

Катаріна
Хоч молодий, догадливий, проте.

Петруччо
Клянусь, для тебе — молодий.

Катаріна
Та вже

Прив'ялий.

Петруччо
Від турбот.

Катаріна
Я не турбуюсь.
(Хоче йти.)

Петруччо
Ні, справді, Кет, не треба вам тікати.

Катаріна
Лишусь — то вас же буду дратувати.

Петруччо
І зовсім ні! Ти надзвичайно мила.
Мені казали — ти лиха й сварлива,

Тепер я бачу — все було брехня:
Привітна, жартівлива ти й весела,
І тиха й ніжна, мов весняний квіт.
Не хмуришся, не дивишся спідлоба,
Губ не кусаєш, як дівчата-злюки,
Не любиш ти шпигати у розмові,
А лагідно приймаєш женихів,
Розважаєш їх чемно і ласкаво.
Чому весь світ верзе, що Кет кульгає?
О, зlobний світ! Хіба не як ліщина
Струнка і гожа наша Кет; смуглява
Мов лісовий горішок, лиш солодша!
Пройдись, погляну я, — ти ж не кульгаєш!

К а т а р і н а

Іди своїм наказуй слугам, дурень.

П е т р у ч ч о

Чи гай могла так прикрасить Діана,
Як Кет покій цей царською ходюю?
О, будь Діаною, вона ж хай буде Кет!
І стань ти скромна, а Діана — жвава!

К а т а р і н а

Де дотепів таких ви нахапались?

П е т р у ч ч о

Все від природного ума, експромти.

К а т а р і н а

Природа вас, здається, обділила.

П е т р у ч ч о

Чи я дурний?

К а т а р і н а

Авжеж, лягайте спати.

П е т р у ч ч о

В твоїй постелі хочу я зігрітись;
Отож облишмо всі ці балачки.
Скажу одверто: батько твій погодивсь
Тебе віддати. Домовлено й про посаг.
Так чи не так — з тобою одружусь я.

Повір, Кицюню, муж я — по тобі.
Клянусь цим світлом, що дає можливість
Твою красу побачити мені,
Ти не повинна заміж вийти
Ні за кого, крім мене, хто родивсь,
Щоб вас приборкать, Кет, і обернуть
Із Кицьки дикої у свійську Кицьку, —
Таку, як інші всі домашні Киці.
Ось батько ваш; не смійте відмовляться:
Я мушу бути й буду вашим мужем!
Входять Баптіста, Гремйо і Траньйо.

Баптіста

Як ваші справи з донькою моєю?

Петруччо

Чудово, не могло інакше й бути.
Чого б тоді я поспішав даремно?

Баптіста

А що з тобою, дочко? Ти сумна?

Катаріна

То ви мене звете дочкою? Справді
Ви батьківську турботу проявили,
Видаючи мене за грубіяна,
Зухвальця, божевільного нахабу,
Що лайкою мене гадає взяти!

Петруччо

Вся справа, батьку, в тім, що ви і всі,
Про неї хто казав, брехню казали:
Вона сварлива лиш про людське око,
Насправді ж скромна й тиха, як голубка,
Не запальна, а свіжа, наче ранок,
Терпінням не поступиться Грізельді,
А цнотю — Лукреції подібна*.
І, словом, так зійшлись одне ми з одним,
Що в цю неділю нас і повінчають.

* Грізельда — героїня популярної в середні віки новели, вірець жіночої краси і лагідності; Лукреція — стародавня римлянка, яка позбавила себе життя після того, як її зганьбив син царя Тарквінія.

Катаріна

До того хай тебе повісять!

Гремйо

Ти чув, Петруччо? Хай тебе повісять.

Траньйо

Ось так упорав! Луснула вся справа!

Петруччо

Стривайте: я обрав її для себе.
Обоє раді ми, — вам що до цього?
Ми з нею так умовились таємно:
Вона на людях буде знову злючка.
Кажу я вам, повірять неможливо,
Яка міцна любов до мене в неї.
О, як вона на шиї в мене висла,
І цілувала безупинно, і клялась,
І в мить одну любов в мені збудила.
Ви новачки! Не знаєте, як може
Тюхтій нікчемний дикую чортицю,
Лишившись з нею сам на сам, смирити. —
Дай руку, Кет. В Венецію я їду
На шлюбний день убори купувати. —
Готуйте, батьку, бал, гостей скликайте.
Я певен, буде Кет моя чарівна.

Баптіста

Не знаю, що й казати! З'єднайте руки!
Дай бог вам щастя! По мені цей шлюб!

Гремйо і Траньйо

Амінь! За свідків будем ми усі.

Петруччо

Прощайте, батьку, жінко і синьйори!
Спішу в Венецію, — неділя близько.
Все буде — й персні, і вбрання, й намисто. —
Кет, поцілуй же, — шлюб наш у неділю.

[Петруччо і Катаріна виходять у різні сторони.]

Г р е м й о

Чи був чий шлюб влаштований так швидко?

Б а п т і с т а

Прийшлося мені купця зіграти, синьйори,
Що кепський крам на риск пускає в море.

Т р а н ь й о

У вас цей крам лежав і лиш псувався.
Тепер він дасть вам зиск або потоне.

Б а п т і с т а

Один лиш зиск по серцю — мирний шлюб!

Г р е м й о

І зиск такий, по честі, всім нам люб!
Тепер, Баптіста, час поговорити
Про вашу меншу дочку, про Біанку.
Я ваш сусід, і сватався я першим.

Т р а н ь й о

Я ж Б'янку так люблю, що ні словами
Не висловить, ні в мислях уявити.

Г р е м й о

Юначе, не тобі кохати жінку.

Т р а н ь й о

Любов стареча — лід.

Г р е м й о

А юна палить!
Геть, вітрогоне, за старим ситніше.

Т р а н ь й о

В очах жіночих юність — квіт миліший.

Б а п т і с т а

Синьйори, годі! Спір я ваш владнаю.
Всяк візьме по заслuzі. Той із вас,
Хто Б'янці більшу покладе вдовизну,
Той Б'янки матиме й любов.
Скажіть, синьйоре Гремйо, що даєте?

Г р е м й о

По-перше, знаєте ви дім мій в місті;
Є посуд в ньому, золотий і срібний,
Тази і глеки — мити ніжні ручки;
На стінах скрізь коштовні килими,
Слонової кості шкатулки з сріблом,
А скрині кипарисні всі набиті
Одежею, білизною тонкою,
Подушками турецькими — все в перлах,
Шиттям венеціанським золотим;
Із олова і міді посуд, речі,
Які потрібні в домі і хазяйстві.
На фермі кращих сто корів удійних,
А в стійлах сто вгодованих биків,
І іншого всього не менше в домі.
Я сам, признатись, вже в похилім віці,
Помру я завтра — все майно її,
Якщо вона моєю бути схоче!

Т р а н ь й о

До речі саме це «якщо», синьйоре. —
Я в батька син єдиний і наслідник.
Як з вашою дочкою одружусь,
Її залишу будинки три-чотири
В багатій Пізі, і таких же гарних,
Як в Падуї дома синьйора Гремйю,
Та зверх того дві тисячі дукатів
З моїх ґрунтів родючих, — все це їй.
Ну що, я вас підсів, синьйоре Гремйю?

Г р е м й о

Дві тисячі дукатів в рік з земель!
Мої маетки стільки не дадуть.
Дам корабель тоді я на додачу,
Який стоїть в Марсельському порту.
Ну що, заткнув вам пельку кораблем?

Т р а н ь й о

У мого батька, — це ж бо всім відомо, —
Не менш трьох кораблів, два галіони
Та дюжина галер, — я їй залишу.
Це вдвоє більш всього, що ви назвете.

Г р е м й о

Ну, я пропонував їй все, що маю,
І більш за це я їй не в силах дати.
Захоче — все одержить і мене.

Т р а н ь й о

То дівчина належить лиш мені!
Ви обіцяли — я ж бо переміг.

Б а п т і с т а

Признатись мушу, ви даєте більше, —
Нехай ваш батько забезпечить Б'янку,
Тоді вона лиш ваша, бо якщо
Помрете першим ви, — то де ж вдовизна?

Т р а н ь й о

Це прічіпка: старий він, я — ще молод.

Г р е м й о

А молодий хіба не може вмерти?

Б а п т і с т а

Так ось, синьйори,
Я вирішив: наступної неділі
Я Катаріну видам за Петруччо,
А через тиждень — Б'янка буде ваша,
Якщо мені дасте ви запоруку.
А ні — то за синьйора Гремйю.
Подяка вам обом. Ну, прощавайте.

Г р е м й о

Прощай, сусіде.

[Баптіста виходить]

Тебе я не боюсь, гультяю юний!
Твій батько був би йолопом останнім,
Коли б тобі в своїм похилім віці
Віддав усе майно й пішов до тебе
В нахлібники. Дурниці, хлопче мій!
Старий він лис і не такий дурний.

[Виходить]

Т р а н ь о

Щоб ти пропав, старий лукавий сич!
Хоч я й десяткою вже козирнув,
Та знаю, як допомогти синьйору:
Нема причин уявному Люченцьйо
В батьки не взять уявного ж Вінченцьйо.
От чудеса! В житті батьки звичайно
Дітей народжують, а в цім випадку
Син хитрощами здобуває батька.

А К Т І І І

С Ц Е Н А 1

Падля. Кімната в домі Баптісти.

Входять Люченцьйо, Гортензьйо і Б'янка.

Люченцьйо

Спиніться, музикант, ви надто смілий.
Невже так швидко ви прийом забули,
Що Кет, її сестра, вам учинила?

Гортензьйо

Педант сварливий, музика сама —
Гармонії небесної цариця,
Тому тут першість ви мені дозвольте.
І лиш тоді як проведем годину
У музиці — ви будете читати.

Люченцьйо

Тупий невіглас, ти хіба не знаєш,
Для чого нам з небес дана музика?
Для того, щоб наш розум освіжати
Після занять чи повсякденних справ.
Почнем ми філософію читати,
А як скінчу — тоді почнете грати.

Гортензьйо

Не потерплю зухвальства я твого!

Б'янка

Подвійно ви образили мене,
Змагаючись за те, що лиш сама
Я маю вирішити. Я не школяр,

Який боїться різки, і не хочу
Годинами я зв'язаною бути,
А хочу вчитися лиш по бажанню.
Щоб спірку цю скінчити, сядьмо тут.
Заграйте нам; не встигнете ви лютю
Настроїти, як читання скінчиться.

Гортензьйо

(до Б'янки)

Ви кинете читать, як я настрою?

Люченцьйо

Не буде так! Настроюйте, та й годі.

Б'янка

Де ми тоді спинились?

Люченцьйо

Тут, синьйоро.

(Читає.)

Hic ibat Simois; hic est Sigeia tellus;
Hic steterat Priami regia celsa senis *.

Б'янка

Перекладіть.

Люченцьйо

«Hic ibat»—як я вже говорив вам; «Simois»—я Люченцьйо; «hic est»—син Вінченцьйо з Пізи; «Sigeia tellus» — переодягнений, щоб добитись вашої любові; «hic steterat» — а той Люченцьйо, що сватається до вас; «Priami» — мій слуга Траньйо; «regia» — що грає мою роль; «celsa senis» — щоб ми могли обдурити старого Панталоне **.

Гортензьйо

Синьйоро, я настроїв інструмент.

Б'янка

Послухаєм.

Гортензьйо грає.

Верхи фальшивлять.

* Тут протікав Сімоїс; тут Сігейська земля; тут стояв високий палац старця Пріама (З «Героїд» Овідія).

** Панталоне — тип із старовинної народної італійської комедії, придуркуватий і завжди обдурюваний старик.

Люченцьйо

В кулак поплюйте і настройте знову.

Б'янка

Попробую-но я перекладать:

«Hic ibat Simois» — я вас не знаю; «hic est Sigeia tellus» — я вам не довіряю; «hic steterat Priami» — стережіться, щоб він нас не почув; «regia» — не будьте самовпевнені; «celsa senis» — не втрачайте надій.

Гортензьйо

Настроїв знову я.

(Грас.)

Люченцьйо

Низи фальшивлять...

Гортензьйо

Низи в порядку; ти, шахрай, фальшивиш!

(Набік.)

Зухвалий і упертий наш педант!
Йй-право, він лицяється до Б'янки.
Pedasculе *, я вистежу тебе!

Б'янка

В свій час, мабуть, повірю, — не тепер.

Люченцьйо

Не сумнівайтесь — вірте, що Аякс
Був Еакідом, звався так по діду.

Б'янка

Учителю повірять я повинна,
Інакше я б і далі сумнівалась.
Облишмо це. — Займімся з вами, Лічйо. —
Учителів прошу не ображатись,
Що з обома я тут пожартувала.

Гортензьйо

(до Люченцьйо)

Ви можете іти, залиште нас:
Я триголосося вчити не збираюсь.

* Учителісько (зневажливе).

Люченцьйо

Чого це так суворо?

(Набік.)

Зачекаю

І буду стежити. Мені здається,
Наш музикант чудовий закохався.

Гортензьйо

Синьйоро, перше ніж торкнетесь струн,
Щоб вірно пальці ставити навчитись,
Почати мушу з азбуки мистецтва
І показати найлегший спосіб гами,
І досконаліший, і приємніший,
Доступніший, ніж в інших музикантів.
Написаний він повністю ось тут.

Б'янка

Але давно вже вивчила я гаму.

Гортензьйо

Все ж і мою ви гаму прочитайте.

Б'янка

(читає)

«Я — гама, основна акордів суть,
А, ге — і за Гортензьйо я благаю:
В, мі — йому жоною, Б'янку, будь!
С, fa, ut — ніжно він тебе кохає.
D, sol, ге — ноти дві, єдиний ключ, —
Е, la, мі — змилуйся, не муч!» *

Це гама в вас? Мені не до вподоби.
Стара система краща. Я не з тих,
Щоб правила на вигадки міняти.

Входить Слуга.

Слуга

Синьйоро, батечко ваш просить вас
Лишити книжки й допомогти сестриці.
Ви ж знаєте, що завтра їх весілля.

* В італійській гамі назви звуків (до, ре, мі і т. д.) взято з початкових складів одного католицького гімну. Тут ця гама перемішана з так званою грегорианською, в якій звуки позначались буквами (а, b, с і т. д.).

Б'янка

Наставники люб'язні, прощайте.

[Виходить зі Слугою.

Люченцьйо

Тож і мені нема причин лишатись.

[Виходить.

Гортензьйо

Мені ж є сенс за цим педантом стежить:

Він надто на закоханого схожий.

Коли ж до того знизилась ти, Б'янку,

Що з кожним стрічним заграєш очима,

То йди з ким хоч: щойно побачу зміну,

Знайду й для себе іншу на заміну.

[Виходить.

СЦЕНА 2

Там же. Перед будинком Баптісти.

Входять Баптіста, Гремйю, Траньйо, Катаріна, Б'янка, Люченцьйо та інші зі слугами.

Баптіста

(звертаючись до Траньйо)

Синьйор, вже день призначений настав

Для шлюбу Катаріни і Петруччо,

Але про зятя не чують нічого.

Що люди скажуть, як сміятись будуть,

Коли жених не з'явиться до шлюбу

В час, як священник ждатиме з вінчанням?

І що Люченцьйо скаже про ганьбу?

Катаріна

Ганьба лиш на мені. Ви проти волі

Примусили мене віддати руку

Зухвальцю божевільному і злому,

Що поспішав посватати мене,

Жениться ж має намір на дозвіллі.

Я говорила вам — він навіжений,

Що жарти злі за грубістю ховає,

І, щоб уславитись веселуном,

Він сотні сватає, скликає друзів,

День оклику й весілля признає,

Женитися ж не має в нього й гадки.

Всі пальцями показувать почнуть
На бідну Катаріну і казати:
«Це жінка того ледаря Петруччо,
Який забув із нею одружитись».

Т р а н ь й о

Ви, Катаріно, й ви, Баптісто, вірте:
Петруччо має добрі почуття!
Лиш випадково він не стримав слова.
Хоч грубуватий він, але розумний,
Хоч веселун, та чесний чоловік.

К а т а р і н а

О, краще б зовсім я його не знала!

[Виходить, плачучи; за нею Б'янка та інші.]

Б а п т і с т а

Йди, доню. Не корю тебе за сльози:
Й свята образи не знесе такої,
То більше ти — гаряча й норавлива.

Входить Бйонделло.

Б й о н д е л л о

Синьйоре, синьйоре! Новини, старі новини, яких ви ніколи не чували!

Б а п т і с т а

І новини, і старі? Як це може бути?

Б й о н д е л л о

А хіба це не новина — почути, що Петруччо їде?

Б а п т і с т а

Він приїхав?

Б й о н д е л л о

О ні, синьйоре.

Б а п т і с т а

А що ж?

Б й о н д е л л о

Він їде.

Б а п т і с т а

Коли ж він буде тут?

Бйонделло

Коли він стоятиме, де я стою, і побачить вас.

Траньйо

Які ж у тебе старі новини?

Бйонделло

Що Петруччо їде сюди в новому капелюсі і в старій куртці; на ньому пара старих штанів, тричі перелицьованих; пара чобіт, які правили за свічні ящики, один застебнутий, другий зашнурований; стара іржава шабля, взята з міського арсеналу, з поламанною рукояткою і без наконечника у піхов, з порваними дірочками на портупей. У нього кульгавий кінь зі старим, попсованим міллю сідлом і з різними стременами. До того ж кінь хворий на сап, спина в нього облізла, губи розпухли, шкіра шолудива, почеревина здута, всі суглоби розбухли, невігойне запалення залоз, постійне спотикання. Він поїдений хробаками, жовтий від жовтяниці, лопатки криві; загнущаний він напівзламаним недоузком, а уздечка в нього з баранячої шкіри, і від частого витягання, щоб кінь не падав, вона розірвалася і тепер зв'язана в кількох місцях; попруга з шести шматків; нахвісник оксамитний з дамського сідла з двома іменними літерами, уміло набитими з цвяхів, і зв'язаний у кількох місцях мотузкою.

Баптіста

Хто їде з ним?

Бйонделло

О синьйоре, його лакей, вдягнений під пару коневі: в полотняній панцосі на одній нозі і шерстянім штиблеті — на другій, під'язаними — один червоною, а другий синьою тасьмою; в старому капелюсі, в який замість пера встромлена збірка «Сорок примх»*. Потвора, справжня потвора! І зовсім не схожий на християнського слугу або хазяйського лакея.

Траньйо

Якась чудна у нього це химера, —
Звичайно одягається він скромно.

Баптіста

Я радий, що він прибуде, в якому б вигляді він не прибув.

Бйонделло

Він сюди не прийде, синьйоре.

* Мабуть, збірка із сорока пісень.

Баптіста

Хіба ти не сказав цього?

Бйонделло

Що? Що Петруччо йде?

Баптіста

Авжеж.

Бйонделло

Ні, синьйоре, я сказав, що йде його кінь, а він сидить у нього на спині.

Баптіста

Ну, це однаково.

Бйонделло

Клянусь святим Джемі,
Б'юсь об заклад на пенні,
Що кінь і людина —
Це більш ніж один,
Та все ж небагато.

Входять Петруччо і Грумйо.

Петруччо

Ну, де ж ці молодці? Чи є хто дома?

Баптіста

Здоров, синьйор!

Петруччо

Не дуже-то й здоров.

Баптіста

Ви ж не кульгаєте.

Траньйо

Та ваше вбрання,
Синьйор, не так пристойно, як би треба!

Петруччо

Будь краще — поспіхом я б це надів.
Та де ж бо Кет? Де люба наречена?
Чи ви здорові, батьку? Що це з вами?
Чого усі ви втупились очима,
Мов статую побачили чудесну,
Комету або диво незвичайне?

Баптіста

Ви ж знаєте, синьйор, сьогодні шлюб ваш.
Журились ми спочатку, що нема вас,
Ще гірш — вас бачить в вигляді такому.
Геть це вбрання, яке неславить вас
І муляє нам очі на цім святі.

Траньйо

Скажіть, яка причина вас так довго
До нареченої не відпускала
Й зробила вас не схожим і на себе?

Петруччо

Про це казати — важко, слухать — нудно.
Хіба не досить, що я стримав слово,
Хоча й спізнитись мусив небагато.
Я на дозвіллі виправдаюсь в цьому,
Й ви будете вдоволені цілком.
Де ж Кет? Давно в розлуці з нею...
Уже за південь, в церкву нам пора.

Траньйо

Не йдіть до молоді в цій одежі.
Ходім до мене — мій візьмете одяг.

Петруччо

Повірте, ні: я так піду до неї.

Баптіста

Але ж вінчатись так не будете, гадаю?

Петруччо .

Ні, справді, саме так. Доволі слів.
За мене йде вона, а не за одяг.
Коли б я все, що через неї втрачу,
Міг відновить, як одяг ми міняєм,
То й Кет було б це добре, і мені.
Але який я дурень, з вами гаюсь,
Коли б вже міг вітати наречену
Й цілунком ніжним закріпить це ім'я!

[Петруччо і Грумйо виходять.]

Т р а н ь й о

Недурно він так чудно нарядився.
Та спробуймо його переконати,
Щоб краще одягнувся для вінчання.

Б а п т і с т а

Піду за ним і подивляюсь, що буде.

[Виходять Баптіста, Гремйо і слуги.]

Т р а н ь й о

Синьйор, нам треба до її любові
Ще згоду її батька долучити.
Як я уже вам повідомив, пане,
Я мушу пошукати чоловіка, —
Хто б він не був, бо це неважно:
Повинен стати він Вінченцьйо з Пізи
І поручітись в Падуї за суму
Ще більшу, ніж яку я обцяв.
Тоді плоди надій ви споживете,
Біанку взявши з згоди її батька.

Л ю ч е н ц ь й о

Якби оцей навчитель, мій колега,
Не стежив так за кожним кроком Б'янки,
Я міг би з нею потай повінчатись.
Тоді хай цілий світ мені перечить, —
Я проти всіх відстояв би своє.

Т р а н ь й о

Ми поступово справи обміркуем
І інтереси наші захистим.
Старого Гремйо ми перехитруем,
І батька Б'янки — впертого Мінолу,
І Лічйо музиканта-дивака,
Все ради вас, хазяїн мій Люченцьйо.

Входить Гремйо.

Синьйоре Гремйо, чи не з церкви йдете?

Г р е м й о

Я так іду, як з школи утікав.

Т р а н ь й о

А молоді пішли уже додому?

Г р е м й о

Так, молодий наш — парубчак бувалий,
І дівчині покаже він себе!

Т р а н ь й о

Лютіший, ніж вона? Це неможливо!

Г р е м й о

Це чорт, сам чорт пекельний, це диявол!

Т р а н ь й о

И вона — сам чорт, диявол, дьяволиця!

Г р е м й о

Вона — ягня, голубка перед ним.
Ось слухайте: коли спитав священик,
Чи візьме Катаріну він за жінку,
«Авжеж!» ревноу він і почав божитись
Так голосно, що з переляку й книгу
Піп упустив; коли ж нагнувсь підняти,
Дав стусана йому жених такого,
Що разом піп і книжка полетіли!
«Що ж, — він гукнув, — хто хоче — підійміть!»

Т р а н ь й о

А що при цьому дівчина сказала?

Г р е м й о

Тремтіла і тряслась, а він кричав,
Мов піп його збирався ошукать.
Коли ж обряд вінчальний закінчився,
Спитав вина і крикнув «За здоров'я!»
Так, ніби після бурі випивав
На кораблі з матросами своїми.
Хильнув мускату і паламареві
В обличчя рештки вилив лиш тому,
Що той борідкою трусив своєю,
Немов подачки просячи у нього,
А далі молоду вхопив за шию
І гучно так її у губи цмокнув,
Що аж луна по церкві розляглась.
Мерщій утік я від ганьби такої,
І, знаю, весь народ за мною вийшов.

Більш дикого я ще не бачив шлюбу.
Та чую я, вже грають музиканти!..

Музика.

*Входять Петруччо, Катаріна, Б'янка, Баптіста, Грум'ю,
Гортенз'ю і гості.*

Петруччо

Синьйори й друзі, дякую за ласку,
Зі мною пообідать ви хотіли
Й весільну учту нам приготували,
Та ждуть на мене справи невідкладні,
Ось через що проститись мушу з вами.

Баптіста

Як! На ніч ви поїдете сьогодні?

Петруччо

Повинен ще до ночі я поїхать.
Ви не дивуйтесь: знали б, у чім справа,
Ви їхати мене ще й попросили б.
Я дякую, шановне товариство,
Ви бачили, як я себе віддав
Терплячій, лагідній, принадній жінці.
То залишайтеся ж обідать з батьком,
Гуляйте, пийте за моє здоров'я,
Я ж мушу їхать. Мій привіт усім.

Траньйо

Дозвольте нам просить вас пообідать.

Петруччо

Ніяк не можу!

Грум'ю

Друже, прошу вас.

Петруччо

Не можу аж ніяк.

Катаріна

Я дуже прошу.

Петруччо

Я дуже радий.

К а т а р і н а

Залишитись раді?

П е т р у ч ч о

Рад, що мене ви просите лишитись;
Та не зостанусь, як ви не просіть.

К а т а р і н а

Зостаньтеся, як любите мене.

П е т р у ч ч о

Гей, Грумйо, коней!

Г р у м й о

Готові, синьйоре. Овес поїв уже всіх коней.

К а т а р і н а

Коли вже так —

Роби як хочеш, нині я не їду,

І завтра ні, аж поки не захочу.

Розкриті двері, скатертю дорога.

Мандруй же, поки чоботи ще цілі.

А я лишуся, скільки побажаю.

Який з вас чоловік — це зразу видно,

Це довели ви з самого початку.

П е т р у ч ч о

Не сердься, Кет, прошу тебе, вгамуйся.

К а т а р і н а

Я хочу — й буду. Що тобі за діло? —

Він залишиться, батьку, заспокойтесь.

Г р е м й о

Тепер, синьйор, почнеться в них робота!

К а т а р і н а

Синьйори, всіх прошу за стіл весільний!

Я бачу, жінку легко обдурить,

Якщо вона не сміє відсіч дати.

Петруччо

Всі підуть за твоїм наказом, Кет, —
Вволить, синьйори, волю молоді,
Ідять бенкетувать, гулять, буянить
І пропивать незайманість її.
Безумствуйте і веселіться, гості,
А милій Кет зі мною треба їхать. —
Не хмурся так, не тупай, не бурчи, —
Свого добра я хочу бути паном.
Вона — мое добро, мій дім і поле,
Мій скарб домашній, скриня і комора,
Мій кінь, мій віл, осел і що завгодно.
Ось тут вона, — торкне хай, хто посміє.
Я кожного провчу, хто загородить
Дорогу нам до Падуї. — Гей, Грумйю,
Меч наголо! Розбійники напали!
Рятуй хазяйку, якщо ти мужчина. —
Не бійся, Кет, вони тебе не займуть.
Я щит твій, Кет, хоч будь їх тут мільйони!

[Виходять Петруччо, Катаріна і Грумйю.]

Баптіста

Нехай ідуть собі. Оце так пара!

Гремйю

Хвилина ще — і я від сміху вмер би.

Траньйо

Безумніший з усіх безумних шлюбів!

Люченцьйо

Що про сестру ви скажете, синьйоро?

Б'янка

Дурна, і заміж вийшла по-дурному.

Гремйю

Ручусь, Петруччо сам окатарінівсь.

Баптіста

Сусіди й друзі, зараз хоч порожні
Місця молодожонів за столом,

Та в стравах на столі нема нестачі. —
Люченцьйо, сядьте ви за молодого,
А Б'янка сестрине посяде місце.

Т р а н ь й о

Щоб бути нареченою звикала?

Б а п т і с т а

Так, так, Люченцьйо. — Ну, ходім, синьйори!

[Виходять.]

А К Т І V

С Ц Е Н А 1

Загородній будинок Петручко.

Входить Грумйо.

Грумйо

Будь вони прокляті, всі загнані шкапи, всі божевільні хазяї і всі погані дороги! Чи була коли людина така побита? Чи була коли людина така забруднена? Чи була коли людина така втомлена? Мене вирядили вперед розвести вогонь, а вони прийдуть потім грітися. Ну, не будь я маленьким горщиком, який хутко зігрівається, мої губи примерзли б до зубів, мій язик — до піднебіння, серце — до шлунка, раніше ніж я розвів би вогонь, щоб відтанути. Але, роздуваючи вогонь, я зігріюсь. При такій погоді і огрядніша людина, ніж я, може застудитись. — Гей, Кертіс!

Входить Кертіс.

Кертіс

Хто це кличе таким замерзлим голосом?

Грумйо

Шматок криги. Якщо не ймеш віри, то можеш ковзатись по мені від плечей і до пят, з розгоном уздовж голови і шиї. Вогню, добрий Кертіс!

Кертіс

А хазяїн з дружиною їдуть сюди, Грумйо?

Грумйо

Авжеж, Кертіс, авжеж. Тим-то й вогню, вогню! І не лий на нього воду.

Кертіс

А вона справді така уперта, як про неї говорять?

Г р у м й о

Вона була такою, мій добрий Кертіс, до цього морозу. Але, сам знаєш, мороз приборкує і скотину, — отже, він приборкав мого старого хазяїна, мою нову хазяйку і мене самого, мій друже Кертіс.

К е р т і с

Геть, тридюймовий дурню! Я не скотина.

Г р у м й о

А хіба я тридюймовий? Та одні твої роги будуть з фут завдовжки, а я принаймні не коротший за них. Але будеш ти розпалювать вогонь, чи мені поскаржитись на тебе нашої хазяйці? Ти швидко відчуєш її руку, бо до неї самої вже ось-ось рукою подати, — вона охолодить тебе за те, що ти так гаєшся в своїм гарячій ділі.

К е р т і с

Розкажи мені, будь ласка, мій Грумйо, що робиться на білім світі.

Г р у м й о

Холодно на білім світі, Кертіс, скрізь, крім твого діла. А тому розведи вогонь — виконуй свої обов'язки, і одержиш що тобі належить, бо мій хазяїн і хазяйка замерзли мало не до смерті.

К е р т і с

Вогонь готовий, а тому, мій добрий Грумйо, — новини!

Г р у м й о

Ну, «Джек, малий! Гей, малий!» * — новин скільки хочеш.

К е р т і с

Та годі тобі зубоскалити.

Г р у м й о

Роздувай мерщій, роздувай з усіх сил, бо я страшенно промерз. Де кухар? Чи готова вечеря, чи прибрано в домі, чи посипано підлогу очеретом, чи знято павутиння, чи понадягали слуги нове плаття і білі панчохи, чи вся челядь у весільному вбранні? Чи всі келихи і чарки помиті зсередини і ззовні? Чи застелено килими, чи все в порядку?

К е р т і с

Все готово, а тому прошу тебе, новини!

* Початок старовинної кругової пісні.

Г р у м й о

По-перше, знай, що кінь мій втомився, а хазяїн і хазяйка гепнули.

К е р т і с

Як?

Г р у м й о

Випали із своїх сідел у болото, і з цим зв'язана ціла історія!

К е р т і с

Ну, то розкажуй її, добрий Грумйю.

Г р у м й о

Настав-но вухо!

К е р т і с

Ось.

Г р у м й о

Ось.

(Б'є його по вуху.)

К е р т і с

Це значить відчути історію, а не почути.

Г р у м й о

І тому це зветься відчутною історією. А цим ляпасом я тільки постукав у твоє вухо, щоб ти слухав уважніше. Тепер я починаю. *Imprimis* *, ми спустилися з брудного горба, причім хазяїн сидів позаду хазяйки.

К е р т і с

Обоє на одному коні?

Г р у м й о

А тобі що до того?

К е р т і с

Ну, на коні?

Г р у м й о

Сам розкажуй історію. Якби ти не перебивав мене, то почув би, як її кінь упав, а вона опинилась під конем; почув би, в яке багно вона впала, як вона в ньому викачалась, як він залишив її лежати під конем, як він побив мене за те, що кінь її спіткнувся, як вона вбрід перебиралась через болото, щоб одірвати його від мене, як він лаявся, як вона просила його за мене — вона, що ніколи раніше ні про що не просила, як я кричав, як коні втекли, як у неї обірвалась уздечка, як я загубив попрягу, — і ще багато гідних

* По-перше.

пам'яті речей, які тепер помруть у забутті, а ти ляжеш у могилу невігласом.

Кертіс

Виходить, він ще упертіший, ніж вона.

Грумйо

Еге ж; це і ти і найсміливіший з-поміж вас побачите, коли він повернеться додому. Але навіщо я про це розкакую? Клич сюди Нетеньєла, Джозефа, Нікласа, Філіппа, Уолтера, Ласуна і всіх інших. Нехай вони гладенько зачешуть собі голови, почистять свої сині лівреї, зав'яжуть як слід під'язки; вітаючи хазяїна, хай схиять ліве коліно та хай і не думають торкнутися хоча б волоска в хвості хазяйського коня, поки не поцілують руки панам. Всі вони готові?

Кертіс

Готові.

Грумйо

Клич їх сюди!

Кертіс

Гей, ви, чуєте? Ви повинні зустріти хазяїна, щоб учинити честь хазяйці.

Грумйо

У неї самої є честь.

Кертіс

Хто ж цього не знає?

Грумйо

Ти, якщо кличеш людей, щоб учинити їй честь.

Кертіс

Я кличу їх для того, щоб вони виконали свій обов'язок перед нею.

Грумйо

Це вони мусять і самі знати.

Входить декілька слуг.

Нетеньєл

Добривечір, Грумйо!

Філіпп

Як справи, Грумйо?

Джозеф

Що нового, Грумйо?

Ніклас

Друже мій Грумйо!

Нетеньел

Що чути, старий?

Грумйо

Добри вечір! Як ся маєте? Як справи? Як ти, мій друже? Ну, і досить для вітання! А тепер, мої чепурні товариші, чи все у вас готово, чи все в порядку?

Нетеньел

Все готово. Хазяїн близько?

Грумйо

Рукою подати! Певно, вже й з коня зліз. І тому не будь... Ах, чорт би вас забрав, тихо! Я чую голос хазяїна!

Входять Петруччо і Катаріна.

Петруччо

Де ці негідники? Нікого біля брами,
Щоб взять коня, подержати стреміно!
Де Грегори, Філіпп, де Нетеньел?

Всі слуги

Тут, тут, синьйор! — Тут, тут, синьйор!

Петруччо

«Тут, тут, синьйор! — Тут, тут, синьйор!»
От йолопи, опудала дурні!
Ні послуг, ні уваги, ні старання!
Де дурень той, що вислав я вперед?

Грумйо

Я тут, синьйор, і дурнем залишився.

Петруччо

Ти мугиряка, блазенський ковпак!
Хіба тобі я не звелів стрічати
Мене у парку з цими шахраями?

Грумйо

У Нетеньела не готова куртка,
У Гебрієля черевик порвався,

У Пітера не викрашений бриль,
В Уолтера була без піхов шпага,
Лиш Адам, Грегорі і Релф прибрались,
А інші, хоч в жебрацькому лахмітті,
Усі прийшли, синьйор, щоб вас зустріти.

Петруччо

Марш, йолопи, тягніть мерщій вечерю!

[Частина слуг виходить.

(Співає.)

«Де ти, життя моє колишне!»
Та де ви там? — Сідай же, Кет, будь ласка.
Ух, ух, ух, ух!

Входять слуги з вечерєю.

Ну що ж бо, Кет, розвеселись, голубко! —
Знімайте з мене чоботи жвавніше!

(Співає.)

«На світі сірий жив монах,
В степу він довгий міряв шлях»...
Геть, йолопе! Мені звихнув ти ногу.
Ось, на за це! Тягни легенько другий!

(Б'є його.)

Будь веселіша, Кет! — Води сюди!
А де мій пес Троїл? — Гей, ти, іди
Поклич сюди кузена Фердінанда.

[Слуга виходить.

Кет, поцілуй його і познайомся. —
Де туфлі? — Чи дадуть нарешті воду?

Входить Слуга з водою.

Йди, Кет, мій руки і — прошу сердечно.

Слуга упустив глек.

Ах ти негідник, упустив-таки!

(Б'є Слугу.)

Катаріна

Це ненавмисно, прошу вас, не бийте!

Петруччо

Роззява, йолоп, дурень і тюхтій! —
Сідайте, Кет. Я знаю, ви голодні.

Молитву ви прокажете чи я?
Це що? Баранчик?

1-й слуга

Так.

Петручко

Хто подавав?

1-й слуга

Це я.

Петручко

Він підгорів! І інше все спалили!
Які собаки! Де мерзота кухар?!
Як сміли з кухні ви сюди принести
Й подати те, чого я не люблю?
Геть забирайте тарілки і блюда!

(Кидає в них блюда з м'ясом та інше.)

Безглузді ви, недбайливі раби!
Ви ще бурчать! Я вас навчу служити!

[Слуги виходять.]

Катаріна

О прошу, заспокойтесь, мій синьйор!
Печеня добра, то лиш вам здалося.

Петручко

А я кажу, вона згоріла зовсім, —
Таку мені заказано вживати,
Вона бо жовч розпалює страшенно,
А з жовцю — гнів; та й краще попостити, —
Бо і без того жовчні ми обоє, —
Аніж жити жовч подібним м'ясом!
Будь терпелива: завтра надолужим,
А вже цю ніч попостуємо разом.
Ходім, тебе я в спальню одведу.

[Виходять Петручко, Катаріна і Кертіс.]

Входять по одному кілька слуг.

Нетеньєл

Пітер, чи ти бачив щось подібне?

Пітер

Її же вдачею він б'є її.

Входить Кертіс.

Грум'ю

Де він тепер?

Кертіс

В її опочивальні і проповідує її стриманість.

Він лається, кричить, вона ж, сердешна,
Не знає, що їй робити, що їй казати,
Її сидить, немов прокинулась від сну.
Ходімо звідси. Він іде сюди!

[*Виходять.*

Входить Петруччо.

Петруччо

Уміло я почав свою тут владу,
І є надія, що скінчу успішно.
Тепер мій сокіл буйний і голодний
Її не буде ситим, поки не скориться,
Інакше бо їй не гляне на принаду.
І ще є спосіб приручить її —
Щоб слухала, коли хазяїн кличе:
Не дати спати їй, як не даєм
Ми соколам, що б'ються непокірно.
Вона не їла м'яса — і не буде,
Цю ніч вона не спала — їй ту не буде;
Як їжу я відкинув неповинну,
Так само їй до постелі я візьмусь:
Всі подушки, і ковдри, їй простираю,
Усі перини я порозкидаю
І всю цю метушню свою представляю
Як піклування про її здоров'я;
І внаслідок — не спати їй всю ніч.
Коли ж здрімне — почну кричати і лаяти
Недбалих слуг і цим не дам заснути.
Таким убити можна піклуванням,
Але я так зломлю її сваволю.
Хто знає кращий засіб вгамування —
Розкаже для загального вживання.

[*Виходить.*

«ПРИБОРКАННЯ НОРОВЛИВОЇ»
(з картини Е. Грютцнера)

С Ц Е Н А 2

Падуя. Біля дому Баптісти.

Входять Т р а н ь й о і Г о р т е н з ь й о.

Т р а н ь й о

Чи це можливо, Лічйо, щоб Біанка
Кохала іншого, а не Люченцьйо?
І ловко ж як вона мене дурила!

Г о р т е н з ь й о

Щоб впевнитись, чи правду я казав,
Лишіться тут послухать, як він учить.

Входять Б'янка і Люченцьйо.

[Відходять набік]

Л ю ч е н ц ь й о

Скажіть, синьйоро, як іде навчання?

Б'янка

Що ви читаєте? Мое питання.

Л ю ч е н ц ь й о

Любові вчення — мій предмет, синьйоро.

Б'янка

Оволоділи ви мистецтвом тим?

Л ю ч е н ц ь й о

Як ви, синьйоро, серцем всім моїм!

[Відходять вглиб сцени.]

Г о р т е н з ь й о

Це, справді, бистрі успіхи! Та як же
Клялися ви, що цій невірній Б'янці
Люченцьйо більш за всіх на світі любий?

Т р а н ь й о

О легковажність! О лукавство жінки! —
Кажу тобі, мій Лічйо, — сам дивуюсь!

Г о р т е н з ь й о

Не помиляйтесь більше: я не Лічйо,
Не музикант, яким я вам здавався.
Мені огидно жити в чужому вбранні,

Коли вона так нехтує синьйором
І створює собі кумир з бродяги.
Отож, синьйоре, звать мене Гортензьйо.

Т р а н ь й о

Синьйор Гортензьйо, чув я, і не раз,
Про вашу повну відданість Біанці.
Оскільки ж я на власні очі бачив
Її чуттів мінливість — разом з вами,
Якщо ви згодні, я її зрікаюсь.

Г о р т е н з ь й о

Дивіться, як цілуються, воркують!
Синьйор, ось вам рука моя, — клянусь
Ніколи більш до неї не лицятись.
Її я відкидаю як не гідну
Тих почуттів, що марнував на неї!

Т р а н ь й о

Клянусь ніколи з нею не женитись,
Хоча б вона про це мене благала.
Фу! Як вона до нього упадає!

Г о р т е н з ь й о

Нехай би всі її зреклись, крім нього!
А щодо мене — не мине й трьох днів,
Як я, свою виконуючи клятву,
Звінчаюся з багатою вдовою,
Яка мене кохає так же довго,
Як я кохав цю Б'янку гордовиту.
Отож прощайте, мій синьйор Люченцьйо. —
Не красота, а добрість у жінках
Мою любов заслужить. Прощавайте,
Своїй я клятві вірний залишуся.

[Гортензьйо виходить.]

Люченцьйо і Б'янка виходять на авансцену.

Т р а н ь й о

Прийміть, синьйоро Б'янку, побажання
Вам щастя у взаємному коханні!
Побачення підгледіли ми ваше,
І вдвох з Гортензьйо ми зреклися вас.

Б'янка
Жартуєте! Мене зреклись обидва?

Траньйо
Обидва, так.

Люченцьйо
Ми Лічйо позбулись.

Траньйо
Він вирішив посватати вдову
І в той же день із нею одружитись.

Б'янка
Дай бог їм щастя!

Траньйо
Іі вгамує він!

Б'янка
Так запевняє?

Траньйо
До школи вгамування він вступив.

Б'янка
До школи вгамування! Є й така?

Траньйо
Так, є, синьйоро, і Петруччо в ній
Навчає гамувати норовливих
І язики приборкувать сварливих.

Входить Бйонделло.

Бйонделло
Синьйор, синьйор, втомивсь я, як собака, —
Так довго вартував; аж ось нарешті
З горба спустився якийсь старезний ангел.
Він допоможе нам.

Траньйо
Хто ж він, Бйонделло?

Бйонделло

Не знаю хто: гендляр він чи педант,
Та виглядом, вбранням своїм, ходюю
Скидається точнісінько на батька.

Люченцьйо

Що ж з ним робити, Траньйо?

Траньйо

Якщо простак він і мені повірить,
То залюбки зіграє роль Вінченцьйо
І запоруку дасть Баптісті Мінола.
Ідіть же з Б'янкою й мене залиште.

[Люченцьйо і Б'янка виходять.]

Входить Педант.

Педант

Щасти вам бог, синьйор!

Траньйо

І вам, синьйор!
Далека путь чи досягли мети?

Педант

Побуду тут я тиждень або два,
А там і далі — в Рим, у Тріполі потім,
Якщо господь життя мені продовжить.

Траньйо

А звідкіля ви?

Педант

З Мантуї самої.

Траньйо

Із Мантуї, синьйор? Рятуй вас боже!
І за життя ви в Падуї спокійні?

Педант

Як за життя? Не розумію цього.

Т р а н ь о

Смерть в Падуї чекає мантуанців.
І знаєте, яка тому причина?
В Венеції затримано ваш флот:
Дождь ворогує з герцогом мантуйським
І от — оголосив такий наказ.
Дивуюсь я, — хоч ви й недавно тут,
Але могли про той наказ почути.

П е д а н т

Гай-гай, синьйор, тим гірше це для мене,
Бо із Флоренції я маю векселі
І тут по них одержати повинен.

Т р а н ь о

Щоб вам, синьйоре, стати у пригоді,
Зробить я можу ось що: раджу вам...
Але скажіть, бували ви у Пізі?

П е д а н т

Так, мій синьйор, бував я там частенько, —
Багато в Пізі громадян поважних.

Т р а н ь о

Між цих людей ви знаєте Вінченцьйо?

П е д а н т

Його не знаю, та чував про нього:
Купець він незрівнянний по багатству.

Т р а н ь о

Він — батько мій і, мушу вам признатись,
На вигляд схожий з вами, мій синьйоре.

Б й о н д е л л о

(набік)

Як яблуко на устрицю, не більше.

Т р а н ь о

Щоб врятувати вас від небезпеки,
Я вам зроблю його ім'ям послугу.
Це вам, синьйоре, дуже пощастило
Із схожістю такою на Вінченцьйо.

Під іменем його, з його кредитом
Ви тут оселитесь у мене в домі.
Лиш роль зіграйте вашу якнайкраще.
Мене ви зрозуміли? Так живіть,
Аж поки не покінчите з ділами.
Якщо це вас влаштовує — погодьтесь.

П е д а н т

О так, синьйор! Повік вважають вас буду
Рятівником життя мого й свободи.

Т р а н ь й о

Тоді ходім, владнаємо цю справу.
І мушу вас, до речі, сповістити,
Що днями батько мій сюди приїде,
Щоб частку забезпечити вдовину
Для мого шлюбу з донькою Баптісти.
Я розповім про все це вам докладно.
Ходім, бо слід передягтись вам ладно.

[Виходять.]

С Ц Е Н А 3

Кімната в домі Петруччо.

Входять Катаріна і Грумйо.

Г р у м й о

Йй-право, ні, не смію я, йй-богу!

К а т а р і н а

Чим гірш мені, тим більше він глумиться.
Він жінку взяв, щоб голодом морити?
Жебрак перед дверима мого батька —
І той одержує свій кусень хліба,
А коли ні — одержить в другім домі.
А я, що досі навіть і не знала,
Як просять, і потреби в тім не мала, —
Голодна я й хитаюсь від безсоння,
Мене бо й будять лайкою, й годують.
Ще більш лютить мене, ніж ці нестатки, —
Що все це він пояснює любов'ю,
Немов коли б я спала або їла,
Захворіла б чи навіть би умёрла!
Прошу тебе, дістань поісти, Грумйо.
Що-небудь дай, мій голубе, хоч трішки.

Г р у м й о

Що б ви сказали про телячі ніжки?

К а т а р і н а

Чудово! Принеси ж мерщій сюди.

Г р у м й о

Боюся я, щоб не було біди...
Про тельбухи що скажете ви жирні?

К а т а р і н а

Неси мерщій, — я їх люблю безмірно.

Г р у м й о

Не знаю як: для жовчі небезпечно.
А що якби з гірчицею печеня?

К а т а р і н а

Цю страву особливо я люблю.

Г р у м й о

Так, та гірчиця надто гарячить.

К а т а р і н а

Ну, дай мені печеню без гірчиці.

Г р у м й о

Цього не можу я, — або гірчиця,
Або й печені Грумйю не подасть.

К а т а р і н а

І те і те, або неси що хочеш.

Г р у м й о

Тоді подам гірчицю я без м'яса.

К а т а р і н а

Геть відділя, дурисвіте поганий!

(Б'є його.)

Мене ти тільки назвами годуеш.
Будь проклят ти і вся ватага ваша,

Що лиш радіє лихові моему!
Геть забирайся, чуєш?

Входять Петруччо в блюдом м'яса і Гортензьйо.

Петруччо

Як справи, Кет? Чого ти зажурилась?

Гортензьйо

Як живете, синьоро?

Катаріна

Препогано.

Петруччо

Не хмурся, глянь на мене веселіше!
Дивись, кохана, я такий дбайливий,
Сам зготував для тебе й сам приніс.

(Ставить страву на стіл.)

Я заслужив увагою подяку.
А! Ти мовчиш? Ні слова, ні подяки?
Ну, значить, страва ця їй не до смаку
І все моє старання надаремно!
Беріть цю страву!

Катаріна

Пробшу вас, залиште.

Петруччо

За послугу найменшу люди вдячні;
І ти подякуй перед тим як їсти.

Катаріна

Я дякую, синьор.

Гортензьйо

Синьор Петруччо! Як же вам не сором!
Зроблю хоч я компанію синьорі.

Петруччо

(тихо до Гортензьйо)

З'їж все, Гортензьйо, як мені ти друг.

(До Катаріни.)

Іж скільки хочеш, Кет, моя голубко,

І поспішай, бо ми, моя любов,
Поїдем зараз же до твого батька.
Ми там побенкетуємо на славу,
Похвастаємось силою уборів,
Браслетів, перснів, золотих узорів,
Манжетів, фіжмів і янтарних бус
Та безліччю привабливих спокус.
Ти пообідала? Бо жде кравець, готовий
Твій стан у шуми одягнуть шовкові.

Входить Кравець.

Іди сюди, показуй нам оздоби;
Викладуй все.

Входить Галантерейник.

А в тебе що нового?

Галантерейник

Ось шапочка, яку ви замовляли.

Петруччо

Фасон її ти прямо взяв з каструльки!
Це ж оксамитна миска, просто сором!
З оріху шкаралупа, черепашка,
Дрібничка, іграшка дитяча, фокус?
Геть, геть її! Іди зроби нам більшу.

Катаріна

Не хочу більшої, — ці саме в моді,
Шляхетні дами всі тепер їх носять.

Петруччо

Шляхетна будеш ти — таку дістанеш,
Та не раніш.

Гортензьйо

(набік)

Не скоро ж буде це.

Катаріна

Синьйор, гадаю, говорить я можу
І буду говорити. Я не дитина.
І кращі люди слухали мене.
Коли ж не сила — затикайте вуха.
Гнів серця мусить висловити язик мій,

Інакше серце може розірватись.
Та перше ніж розірветься воно,
Я висловлю одверто все, що треба.

Петруччо

Так, ти говориш правду: ця шапчина —
Футляр для торта, блазенський ковпак,
Люблю за те, що ти зі мною згодна.

Катаріна

Любіть чи ні — мені вона приємна,
І іншої я зовсім не візьму.

[Галантерейник виходить.]

Петруччо

Твоя це сукня? Ну, покажуй, кравче.
Великий боже, що за маскарад?
Це що? Рукав? Та це ж мортيرا справжня!
Порізано, як яблучний пиріг!
Надріз, проріз, і тут і там все в дірках,
Точнісінько курильниця в цирульні!
Чорт забери! Як це назвати, кравче?

Гортензьйо

(набік)

Не буде їй ні шапочки, ні плаття!

Кравець

Звеліли ви пошити якнайкраще —
Так, як належить по останній моді.

Петруччо

Звелів, звичайно, та, згадай, — по моді
Звелів я шить, а не псувать по моді.
Геть забирайся, стрибай через калюжі!
Ти не одержиш більш моїх замовлень.
Бери це плаття й з ним роби що хочеш!

Катаріна

Я кращого не бачила ще плаття,
Якраз по моді, пишно, елегантно.
Чи хочете зробіть личину з мене?

Петруччо

Так, хоче він зробіть личину з тебе.

К р а в е ц ь

Синьйора це про вашу милость каже.

П е т р у ч ч о

Нечуване зухвальство. Брешеш, голко!
Ах ти наперсток, ярд, півярда, дюйм!
Ти брешеш, клоп, цвіркун нікчемний, воша!
Котушка ниток сміє грубіянить
Мені, в моєму ж власному будинку!
Геть, бо як зміряю тебе цим ярдом,
То ти забудеш язиком молоти.
Кажу тобі, що зіпсував ти плаття!

К р а в е ц ь

Ні, ваша честь, пошито плаття точно
За тим замовленням, що мав хазяїн;
Нам Грумйю передав наказ, як шити.

Г р у м й о

Я не давав наказу, — лиш тканину.

К р а в е ц ь

То як звеліли ви нам плаття шити?

Г р у м й о

Як? Голкою і ниткою, звичайно.

К р а в е ц ь

Хіба не говорили ви, як скроїти матерію?

Г р у м й о

О, ти багато вже перекроїв.

К р а в е ц ь

Це вірно.

Г р у м й о

Але мене ти не перекроїш. Кажу тобі, що я наказав твоєму хазяїнові
скроїти плаття; але я не казав йому кремсати матерію на дрібні шматочки;
ergo *, ти брешеш.

К р а в е ц ь

Ось записка, де сказано щодо покрою.

* Отже.

Петруччо

Читай.

Грумйо

Записка без сорому бреше, якщо в ній сказано, ніби я таке сказав.

Кравець

(читає)

«Imprimis, плаття з широким ліфом».

Грумйо

Синьйор, якщо я коли-небудь казав: плаття з широким ліфом, то зашійте мене в поділ цього плаття і бийте до смерті мотком коричневих ниток. Я сказав просто: плаття.

Петруччо

Читай далі.

Кравець

(читає)

«З невеликою круглою пелериною».

Грумйо

Визнаю, що сказав «з пелериною».

Кравець

(читає)

«З широким рукавом»...

Грумйо

Я сказав: «З двома рукавами».

Кравець

(читає)

«Рукава граціозно вирізані».

Петруччо

Оце і є безсоромність!

Грумйо

В записці помилка, синьйоре, в записці помилка! Я замовив, щоб рукава були вирізані і потім вшиті; і це я доведу на тобі, хоч твій мізинець і озброєний наперстком.

Кравець

Те, що я кажу, правда, — і коли б я запопав тебе в іншому місці, ти знав би це.

Г р у м ї о

Я і зараз до твоїх послуг. Бери записку, дай мені твій ярд і не щади мене.

Г о р т е н з ь ї о

Боронь боже, Грумїо! Тоді у нього не буде ніяких шансів.

П е т р у ч ч о

Ну, словом, майстре, плаття не для мене.

Г р у м ї о

Авжеж, синьйор, — воно для господині.

П е т р у ч ч о

На, підними його і хай користується твій хазяїн.

Г р у м ї о

І не думай, негіднику! Підняти плаття моєї пані, щоб користувався твій хазяїн!

П е т р у ч ч о

В якому розумінні ти це говориш?

Г р у м ї о

О, синьйоре, розуміння глибше, ніж ви гадаєте: підняти плаття моєї господині, щоб користувався його хазяїн! Фе, фе, фе!

П е т р у ч ч о

(тихо до Гортензьїо)

Скажи, що ти кравцеві борг заплатиш.

(Кравцеві.)

Ну, забирайся з ним, та без розмов!

Г о р т е н з ь ї о

Я, кравче, завтра заплачу за плаття.
Не ображайсь на гострі ці слова,
Додому йди. Хазяїну — привіт.

[Кравець виходить.]

П е т р у ч ч о

Ну, Кет моя, до батька твогого
Поїдем ми в цих чесних простих платтях.
Хай плаття бідні — кашуки багаті.
Хіба не дух збагачує нам тіло?
І як сіє сонце із-за хмар,
Так честь і крізь убогий одяг видно.
Чи сойка жайворонка нам дорожча

Лише тому, що пір'я в неї краще?
Хіба не кращий вугор від гадюки,
Дарма що шкіра в неї красивіша?
Отак і ти, кохана Кет, не гірша
В цім скромнім платті і простім уборі.
А соромно тобі — склади на мене.
Отож розвеселись, — ми їдем звідси
Бенкетувати в домі твого батька.
Поклич же слуг, і ми поїдем зараз!
Хай коней подадуть в кінець алеї.
Там сядемо, туди ж ми пішки дійдем.
Гадаю я — не більш семи тепер,
І ми якраз туди в обід поспієм.

К а т а р і н а

Осмілюсь вас запевнить — скоро друга,
Приїдемо ми не раніш вечері.

П е т р у ч ч о

Ні, буде сім, як сядем ми на коней.
Що не скажи, що не зроби, не здумай —
Ти все наперекір. — Гей ви, не треба!
Не їду я! І не раніш поїду,
Аніж настане час, який призначу!

Г о р т е н з ь й о

Ну-ну! Він скоро й сонцем стане править!

[Виходить.

С Ц Е Н А 4

Падуя. Перед будинком Баптісти.

Входять Т ран ь й о і П е д а н т, одягнений як Вінченцьйо.

Т р а н ь й о

Оце, синьйоре, дім той. Чи постукать?

П е д а н т

Звичайно, так. Бо, як не помиляюсь,
Синьйор Баптіста не забув мене:
Тому літ двадцять в Генуї стояли
Ми разом з ним в гостиниці «Пегас».

Т р а н ь й о

Це добре. Ви ж тримайтеся свого
З суворістю, пристойною для батька.

Педа н т

За себе ручусь. От і ваш слуга.
Не зайвим буде научить його.

Входить Бйонделло.

Траньйо

Цим не турбуйтеся. — Слухай-но, Бйонделло,
Пильнуй обов'язку, — попереджаю.
Ти уяви, що справжній це Вінченцьйо.

Бйонделло

Не сумнівайтесь.

Траньйо

Ти передав доручення Баптісті?

Бйонделло

Сказав, що у Венеції ваш батько
І в Падуї сьогодні ждем його.

Траньйо

Ти молодець! Ось на тобі, щоб випить. —
Суди іде Баптіста. Приготуйтеся.

Входять Баптіста і Люченцьйо.

Синьйор Баптіста, радий бачить вас.

(До Педанта.)

Ось той синьйор, про кого я казав.

(До Баптісти.)

Прошу вас стать для мене добрим батьком
І Б'янку в спадщину мені віддати.

Педа н т

Стривай, мій сину! —

Синьйор, дозвольте: в Падую прибувши
Збирать борги, дізнався я від сина
Свого Люченцьйо про важливу справу:
Кохається він з вашою дочкою;
Зважаючи на вашу добру славу
Й любов його до вашої дочки,
І ж до нього, як дбайливий батько,
Щоб справи не затягують цієї,
На шлюб їх згоден я. Якщо так само

І ви не проти цього, то охоче
Готов про все домовитись я з вами
І шлюбний підписати договір,
Не сперечаючись, — я ж так багато
Чув доброго про вас, синьйор Баптіста!

Баптіста

Синьйор, простіть за те, що я скажу:
Мені до серця ваша прямота.
Цілком правдиво це: ваш син Люченцьйо
Кохає Б'янку, а вона — його,
Якщо не удають цього обоє.
Отож, якщо дали ви повну згоду,
Як батько свого сина, забезпечить
Вдовину частку для дочки моєї,
То шлюб укладено; з моєї згоди
Ваш син дочку мою дістане в жони.

Траньйо

Я дякую вам щиро. Де б це нам
Пристойніше заручини вчинити
Та обопільний скласти договір?

Баптіста

Лиш не в моему домі: вам відомо,
У стін є вуха, в домі ж досить слуг.
До того ж і старий шпійонить Гремйю,
І через те нам можуть перебить.

Траньйо

Тоді у мене, якщо ласка ваша,
Де й батько мій живе; і ми вночі
Закінчим справу тихо і спокійно.
Пошліть мерщій слугу по вашу доньку,
А по нотаріуса я пошлю.
Найгірше те, що через брак часу
І частування буде теж недосить.

Баптіста

Гаразд! — Біжи-но, Камбйю мій, додому —
Скажи-но Б'янці, щоб мерщій прибралась.
Та, коли хочеш, їй скажи, що сталось:
Що в Падую прибув Люченцьйо батько
І згоду цілковиту дав на шлюб.

Бйонделло

Молю богів я від душі про це.

Траньйо

Залиш богів в спокої і біжи.

Бйонделло виходить.

Синьйор Баптіста, прошу йти зі мною.
Будь ласка! Хоч вечеря й небагата,
Ми в Пізі надолужимо, синьйор!

Баптіста

Іду за вами.

[Виходять Траньйо, Педанг і Баптіста.

Вертається Бйонделло.

Бйонделло

Камбйю!

Люченцьйо

Що, Бйонделло?

Бйонделло

Ви бачили, як мій хазяїн Траньйо
Підморгував і усміхався вам?

Люченцьйо

Ну і що ж з того, Бйонделло?

Бйонделло

Йй-право, нічого. Але він залишив мене тут, щоб я пояснив вам значення й зміст усіх його кивків і знаків.

Люченцьйо

Будь ласка, поясни їх.

Бйонделло

Так ось. Баптіста тепер безпечний: він розмовляє з уявним батьком уявного сина.

Люченцьйо

Ну й що з того?

Бйонделло

Ви повинні відвести його дочку на вечерю.

Люченцьйо

А далі?

Бйонделло

Старий священник у церкві святого Луки повсякчас до ваших послуг.

Люченцьйо

І що ж з усього цього?

Бйонделло

Не можу сказати, крім того, що поки вони зайняті фальшивим забезпеченням, забезпечте її за собою *cum privilegio imprimendum solum* *. Скоріш ідіть до церкви і захопіть з собою священника, причетника й кількох досить чесних свідків.

Якщо це вам не до душі — прощайте;
Але тоді на Б'янку не чекайте.

(Хоче йти.)

Люченцьйо

Бйонделло, чуєш?

Бйонделло

Ніколи мені гаятись. Я знав одну дівчину, яка одного чудового дня вийшла заміж, коли пішла на горід по петрушку, щоб нагодувати кроля. Отож прощайте, синьйоре. Мій хазяїн звелів мені піти в церкву святого Луки і сказати священникові, щоб він був готовий зустріти вас з вашим додатком.

[Виходить.]

Люченцьйо

Я можу й хочу, якщо Б'янка згодна.
А згодиться! Чи може бути сумнів?
Що б не було, я прямо йду по неї!
Біда, як Камбйю вернеться без неї.

СЦЕНА 5

Проїзна дорога.

Входять Петруччо, Катаріна і Гортензьйо.

Петруччо

Жвавіш, адже ми ідемо до батька!
О боже мій, як ясно місяць сяє!

Катаріна

Як місяць! Сонце світить, а не місяць!

* З виключним правом друку.

Петруччо

А я кажу — то місяць світить ясно!

Катаріна

Я бачу — це так сонце світить ясно!

Петруччо

Клянусь я сином матері моєї, —
А це я сам, — якщо не буде місяць,
Зоря чи що я схочу, я не їду
До батька. Повертай додому коні!
Завжди в усьому тільки б їй перечить!

Гортензьйо

(до Катаріни)

Погодьтеся з ним, а то нам не доїхать.

Катаріна

Прощу вас, їдьмо, — вже бо й недалеко, —
Будь це хоч місяць, сонце, що завгодно;
Як хочете, назвіть це каганцем, —
Клянусь, і я так буду називати.

Петруччо

Кажу я: місяць то!

Катаріна

Звичайно, місяць!

Петруччо

Ні, брешеш, — то благословенне сонце.

Катаріна

Тоді, будь бог благословен, — то сонце;
А скажете — не сонце, то й не сонце.
І місяць змінливий, як ваша думка.
Що чим назвете, тим воно і буде
Й зостанеться таким для Катаріни.

Гортензьйо

(набік)

Петруччо, в добрий час, — ти виграв поле.

Петруччо

Вперед! Так куля котиться по схилу,
Але наверх по ньому не збігає.

Стривайте! Хто це йде сюди до нас?
Входить Вінченцьйо в дорожньому вбранні.
(До Вінченцьйо.)

Добридень. А куди вам путь, синьйоро? —
Скажи-но, Кет, та говори лиш правду:
Чи бачила ти дівчину свіжішу?
Як з білиною щік рум'янці спорять!
Які так ясно в небі зорі сяють,
Як очі ці на личку цім небеснім? —
Ще раз привіт тобі, прекрасна діво! —
Кет, поцілуй її за красоту!

Гортензьйо
(набік)

Він з розуму зведе цього старого,
За дівчину приймаючи його.

Катаріна

О діво, юний пуп'янку принадний,
Куди ти йдеш і де твое житло?
Щасливі, дівчино, батьки твої!
Ще щасливіший той, кому судили
Тебе дружиною небесні зорі!

Петруччо

Та що ти, Кет! Чи ти не божевільна?
Це ж чоловік старий, змарнілий, дряхлий, —
Не дівчина, як ти його зовеш.

Катаріна

Пробач мені за помилку, дідусю, —
Від сонечка настільки я осліпла,
Що все в очах мені позеленіло.
Тепер я бачу — ти дідусь поважний;
Прости мені за помилку дурну.

Петруччо

Прости її, дідусь мій добрий, і скажи,
Куди твій шлях; якщо нам по дорозі,
Твоїй компанії ми будем раді.

Вінченцьйо

Синьйор і ви синьйоро-жартівнице,
Що так мене вітанням здивували!
Вінченцьйо звусь я, а живу я в Пізі;

Прямую в Падую, відвідать сина,
Якого я давно уже не бачив.

Петруччо

Як звать його?

Вінченцьйо

Люченцьйо, мій синьйоре.

Петруччо

Щаслива зустріч, а для сина — вдвоє!
Тепер не тільки по літах, — як родич
Тебе назвати батечком я можу.
Твій син жонатий на сестрі синьйори,
Моєї жінки. Не дивуй, Вінченцьйо,
І не журись. Хорошого бо роду
Вона і з посагом багатим.
Дружиною вона достойна бути
Найблагороднішого дворянина.
Обнять старого хочу я Вінченцьйо.
Поїдем разом до твого сина,
Зрадіє дуже він з твого приїзду.

Вінченцьйо

Чи правда це? Чи, може, знову жарти,
Що їх собі веселі подорожні
З попутниками часом дозволяють?

Гортензьйо

Запевнить можу, батечку, — це правда.

Петруччо

Поїдем далі — й ти побачиш сам.
Ти вже не віриш після наших жартів.

[Петруччо, Катаріна і Вінченцьйо виходять.]

Гортензьйо

Петруччо, ти мені додав одваги:
Упреться хай тепер вдова моя —
То знаю вже, чинить що мушу я!

[Виходить.]

А К Т V

С Ц Е Н А 1

Падуя. Перед домом Люченцьйо.

Входять Бйонделло, Люченцьйо і Б'янка. Гремйо стоїть біля своїх воріт.

Бйонделло

Тихенько, синьйоре, і скоріше: священник вже чекає.

Люченцьйо

Лечу, Бйонделло. Але, мабуть, ти потрібний дома, тому облиш нас.

Бйонделло

Ні, я хочу побачити, як ви зникнете за церковними дверима, — от тоді я повернусь до свого господаря так швидко, як тільки зможу.

[Люченцьйо, Б'янка і Бйонделло виходять.]

Гремйо

Дивуюсь, що Камбйо досі немає.

Входять Петруччо, Катаріна, Вінченцьйо, Грумйо і слуги.

Петруччо

Синьйор, ось двері, де живе Люченцьйо.

Дім мого батька до базару ближче.

Піду туди, а вас залишу тут.

Вінченцьйо

Раніше треба вам зі мною випить.

Гадаю, можу вас почастувати.

(Стукає в двері.)

Г р е м й о

Там зайняті; постукайте міцніше.

Педант виглядає в вікна.

П е д а н т

Хто це так стукає, немов збирається висадити двері?

В і н ч е н ц ь й о

Скажіть, синьйор Люченцьйо дома?

П е д а н т

Дома, але не приймає.

В і н ч е н ц ь й о

А коли б хто-небудь приніс йому сто або двісті фунтів на розвагу?

П е д а н т

Залиште ваші гроші при собі; поки я живий, він не матиме потреби в грошах.

П е т р у ч ч о

Бачите — я ж казав вам, що вашого сина дуже люблять в Падуї. — Чуєте ви, синьйоре? Облиште балакати дурниці і скажіть синьйору Люченцьйо, що його батько прибув із Пізи і стоїть тут біля дверей, бажаючи побалакати з ним.

П е д а н т

Ти брешеш. Його батько прибув із Пізи і дивиться тут із вікна.

В і н ч е н ц ь й о

То ти його батько?

П е д а н т

Так, синьйоре, якщо вірити його матері.

П е т р у ч ч о

(до Вінченцьйо)

Ну, синьйоре, це справжнє шахрайство — привласнити собі чуже ім'я!

П е д а н т

Зв'яжіть цього негідника! Я певен, що він збирається обдурити кого-небудь, привласнивши моє ім'я!

Входить Бйонделло.

Бйонделло

Бачив їх обох у церкві. Пошли їм бог щасливого плавання. — Але хто це? Мій старий хазяїн Вінченцьйо! Тепер ми пропали! Кінець усьому!

Вінченцьйо
(побачивши Бйонделло)

Иди-но сюди, шибенику!

Бйонделло

Сподіваюсь, я можу поводитись так, як мені хочеться.

Вінченцьйо

Иди-но сюди, негіднику! Що, ти забув мене?

Бйонделло

Забув вас? Ні, синьйоре, я не міг вас забути, бо зроду вас не бачив.

Вінченцьйо

Ах ти шахраю! Ти ніколи не бачив батька твого хазяїна — Вінченцьйо?

Бйонделло

Як! Мого старого, шановного хазяїна? Звичайно, бачив, синьйоре: дивіться — ось він виглядає з вікна.

Вінченцьйо

Справді?

(Б'є Бйонделло.)

Бйонделло

Рятуйте, рятуйте, рятуйте! Тут якийсь божевільний хоче мене вбити.

(Тікає.)

Педант

На поміч, сину! Рятуйте, синьйоре Баптіста!

[Відходить від вікна.]

Петруччо

Прошу тебе, Кет, станьмо осторонь та подивимось, чим скінчиться ця історія.

[Відходять набік.]

Входять Педант, Баптіста, Траньйо і слуги.

Траньйо

Синьйоре, хто ви такий, що дозволяєте собі бити мого слугу?

Вінченцьйо

Хто я такий? Ні, хто ви такий? — О безсмертні боги! Ах ти негіднику! Шовковий камзол! Оксамитні штани! Червоний плащ і високий капелюх! О, я пропав! Я пропав! У той час як я дома відмовляю собі в усьому як добрий господар, мій син і мій слуга прогулюють мої гроші в університеті!

Траньйо

Що таке? В чім справа?

Баптіста

Що це, божевільний?

Траньйо

Синьйоре, на вигляд ви статечний, літній дворянин, але слова ваші свідчать про те, що ви божевільний. Яке вам діло, синьйоре, що я ношу золото й перла? Завдяки моему доброму батькові я маю кошти так одягтись.

Вінченцьйо

Твоєму батькові? О негідник! Він парусний майстер у Бергамо!

Траньйо

Ви помиляєтесь, синьйоре! Скажіть, будь ласка, як, по-вашому, його ім'я?

Вінченцьйо

Його ім'я! Хіба я не знаю його імені? Я виховував його з трьох років! Ім'я його Траньйо.

Педант

Геть, геть, божевільний осел! Його ім'я Люченцьйо, і він єдиний син і спадкоємець моїх маєтків, синьйора Вінченцьйо!

Вінченцьйо

Люченцьйо! О, значить, він убив свого господаря! — Зв'яжіть його, наказую вам ім'ям герцога! — О сину мій, сину мій! Скажи мені, негіднику, де мій син Люченцьйо?

Траньйо

Покличте пристава!

Входить Слуга з Приставом.

Відведіть цього божевільного в тюрму! Батечку Баптіста, простежте, будь ласка, щоб він був посаджений туди.

Вінченцьйо

Відвести мене в тюрму!

Гремйо

Стривайте, приставе! Він не піде в тюрму.

Баптіста

Не сперечайтеся, синьйоре Гремйо. Я запевняю, що він піде в тюрму.

Гремйо

Стережіться, синьйоре Баптіста. Якби вас не обдурили в цій справі: я ладен присягнути, що це справжній Вінченцьйо.

Педант

Присягни, якщо смієш.

Гремйо

Ні, я не смію присягнути.

Траньйо

Тоді ти, може, скажеш, що я не Люченцьйо?

Гремйо

Ні, я знаю, що ти Люченцьйо.

Баптіста

Заберіть цього брехуна! В тюрму його!

Вінченцьйо

Ось як у вас утискують і ображають чужоземців! О, жахливий мерзотник!

Входять Бйонделло, Люченцьйо і Б'янка.

Бйонделло

О, ми пропали! Ось він! Зречіться його, відмовтесь від нього, інакше ми пропали!

Люченцьйо

Простіть, мій тату!

(Стає навколішки.)

Вінченцьйо

Ти живий, мій сину?

[Бйонделло, Траньйо і Педант поспішно виходять.]

Б'янка

(стає навколішки)

Простіть, татусю!

Баптіста

А ти в чім винна?
Та де ж Люченцьйо?

Люченцьйо

Ось він: я — Люченцьйо,
Вінченцьйо справжнього я рідний син.
В той час як ви з уявними змагались,
Ми з вашою дочкою повінчались.

Гремйо

Оце так штука! Всіх нас обманули!

Вінченцьйо

Та де ж проклятий цей зухвалець Траньйо,
Який знущався з мене так нахабно?

Баптіста

Скажіть мені, хіба не Камбйо він?

Б'янка

Це Камбйо ваш моїм Люченцьйо став.

Люченцьйо

Любов усі ці чудеса явила:
Я ради Б'янки став слугою Траньйо,
А Траньйо в місті удавав мене;
І ось, нарешті, я досяг щасливо
Сподіваної гавані блаженства.
Прости, мій батьку, Траньйо ради сина.
Усе робив він за моїм наказом.

Вінченцьйо

Ну й розквашу я ніс цьому негідникові Траньйо, який хотів одвести мене в тюрму!

Баптіста

(до Люченцьйо)

Але послушайте, синьйоре, ви одружилися з моєю дочкою, не спитавши моєї згоди?

Вінченцьйо

Не турбуйтеся, синьйоре Баптіста, ми все це полагодимо. Та спочатку я хочу порухуватися за це зухвальство.

[Виходить.

Баптіста

А я хочу докопатися до глибини їхньої плутні.

[Виходить.]

Люченцьйо

(до Б'янки)

Не бійся: твій батько не буде довго сердитись.

[Люченцьйо і Б'янка виходять.]

Гремйо

Хоч мій не спіксь пиріг*, — піду і я,
На учті частка знайдеться й моя.

[Виходить.]

Петруччо і Катаріна виходять на авансцену.

Катаріна

Ходім за ними, дружинонько, подивимось, чим кінчиться цей гармидер.

Петруччо

Спочатку поцілуй мене, Кет, а потім підемо.

Катаріна

Як? Посеред вулиці?

Петруччо

Як? Ти соромишся мене?

Катаріна

Ні, синьйоре, рятуй мене боже, але я соромлюсь цілуватися.

Петруччо

Ах, так? — Гей, ти, додому повертай!

Катаріна

Ні, ні, я поцілую! Любий, стій!

(Цілує.)

Петруччо

От і чудово, слава нашій долі,
Бо краще пізно, аніж ніколи.

[Виходять.]

* Вислів з народного англійського прислів'я.

С Ц Е Н А 2

Кімната в домі Люченцьйо.

Накритий стіл.

Входять Баптіста, Вінченцьйо, Гремйо, Педант, Люченцьйо, Б'янка, Петруччо, Катаріна, Гортензьйо і Вдова. Траньйо, Бйонделло, Грумйо та інші прислужують.

Люченцьйо

Тепер, коли закінчена війна
Й гармонія панує поміж нами,
З минулих страхів час нам посміялись. —
Вітай же, Б'яно люба, мого батька,
Як я твого вітаю щирим серцем. —
Петруччо брат, сестриця Катаріна,
І ти, Гортензьйо, і вдова ласкава,
Щасливо гостювать в моему домі!
Бенкетом справжнім ми закінчимо
Це частування наше. То сідайте ж
І будем разом розмовлять та їсти.

Сідають за стіл.

Петруччо

Одно нам діло: все сидіть та їсти.

Баптіста

Так Падуя привітно вас стрічає.

Петруччо

Ласкава зустріч — Падуї властива.

Гортензьйо

Якби це слово нам обом справдилосьь.

Петруччо

Клянусь, Гортензьйо за вдову боїться.

Вдова

Якщо я боязка — мені не вірте.

Петруччо

Розумні ви, а все ж не зрозуміли
Думок моїх. Гортензьйо вас боїться!

Вдова

Верткому світ завжди кругом іде!

Петруччо

Вже надто прямо сказано!

Катаріна

(до Вдови)

Синьйоро,
Цим дотепом ви що сказать хотіли?

Вдова

Ми з ним зійшлись.

Петруччо

Зійшлись? — Гортензьйо, чуєш?

Гортензьйо

В думках, звичайно.

Петруччо

Ну, загладив влучно.
Цілуй його за це, ласкава вдово!

Катаріна

«Верткому світ завжди кругом іде!»
Цікаво знать — про кого ви сказали?

Вдова

Ваш муж стурбований, що взяв сварливу,
Й наш важить шлюб на мірку неправдиву.
Тепер відома думка вам моя!

Катаріна

Низька це думка.

Вдова

Бо вона про вас!

Катаріна

Ну, ви у цім мене перевершили.

Петруччо

Ану-но, Кет!

Гортензьйо

Ату її, вдовице!

Петруччо

Парі, що Кет над нею візьме верх!

Гортензьйо

Це діло мужа!

Петруччо

До діла сказано! Твоє здоров'я!

(П'є з Гортензьйо.)

Баптіста

(до Гремйо)

Вам до вподоби жартуни оці?

Гремйо

Вони лобами б'ються непогано.

Б'янка

Лобами б'ються? Як пішло на дотеп —
То, мабуть, є й на вашім лобі роги.

Вінченцьйо

Ага, і молоду це розбудило!

Б'янка

Та не злякало, й знову я засну.

Петруччо

Не заснете: вже раз заговорили,
То жартами двома ми й в вас поцілим.

Б'янка

Хіба я птах, щоб цілити у мене?

А я спурхну: натягуйте тятівки.

Щасливо полювати!

[Б'янка, Катаріна і Вдова виходять.]

Петруччо

Пропав мій постріл! — Ну, синьйоре Траньйо,
Ви цілили в цю пташку — й не влучили.
То вип'ємо ж за всіх, хто не влучив!

Траньйо

Мене спустив Люченцьйо, як хорта,
Що сам біжить, а ловить для мисливця.

Петруччо

Ущіпливе, та влучне порівняння.

Траньйо

Для себе ви, синьйоре, полювали,
Та ваша лань вам в руки не дається.

Баптіста

Ого, Петруччо. — Траньйо в ціль влучив!

Люченцьйо

Мій добрий Траньйо, дякую за постріл!

Гортензьйо

Що ж, признавайся, — не влучив він в ціль?

Петруччо

Так, признаюсь, — мене він зачепив.
Та, ставлю десять проти одного, —
Мене черкнув, а вас обох прострелив.

Баптіста

На жаль великий, сину мій Петруччо,
Тобі найноровливіша дісталась!

Петруччо

Неправда, ні! І я це доведу:
Пошлемо кожен по свою дружину,
І той, чия слухнянішою буде
І перша з'явиться сюди на поклик, —
Заклад дістане, що його призначим.

Гортензьйо

Гаразд. Який заклад?

Люченцьйо
Хай двадцять крон.

Петруччо
Як, двадцять крон?
За сокола, за пса поставлю стільки,
А за жону удвадцятєро бїльше.

Люченцьйо
Ну, сто тоді!

Гортензьйо
Я згоден!

Петруччо
По руках!

Гортензьйо
Хто починає?

Люченцьйо
Я. Іди, Бїонделло,
І передай синьйорї, щоб прийшла.

Бїонделло
Іду.

[*Виходить.*

Баптіста
Я в половинї, сину, — Б'янка прийде.

Люченцьйо
Не треба. Я усе беру на себе.
Входить Бїонделло.

Ну що?

Бїонделло
Синьйора вам переказать велїла,
Що зайнята й до вас прийти не може!

Петруччо
Як! Зайнята й до нас прийти не може?
Ну й відповідь!

Г р е м'ю

І навіть дуже гречна.
Дай боже гіршої вам не дістати.

П е т р у ч ч о

На кращу сподіваюсь.

Г о р т е н з ь ю

Бйонделло, попроси мою дружину
Прийти сюди.

[Бйонделло виходить.]

П е т р у ч ч о

Ого! Просить її!
Чому ж їй не прийти?

Г о р т е н з ь ю

Боюсь, синьйор, —
На вашу не подіє і прохання!

Входить Бйонделло.

Ну, де моя дружина?

Б й о н д е л л о

Вона сказала, що синьйор жартує,
Тому не прийде; вам прийти веліла.

П е т р у ч ч о

Все гірш та гірш! «Не прийде!» Чи не сором?
Та це ж нестерпно, як це можна знести!
Гей, Грумйю, іди-но до твоєї пані
Й скажи, що я звелів прийти до мене.

[Грумйю виходить.]

Г о р т е н з ь ю

Одвіт відомий.

П е т р у ч ч о

Ну?

Г о р т е н з ь ю

Вона не прийде.

П е т р у ч ч о

Тим гірше для Петруччо, от і все!

Баптіста

Клянусь Мадонною, вона іде!

Входить Катаріна.

Катаріна

Синьйоре, ви по мене послали?

Петруччо

Де Б'янка і Гортензіо дружина?

Катаріна

Балакають в вітальні край каміна.

Петруччо

Іди й поклич сюди їх; а не підуть —

Жени їх до мужів хоч кулаками.

Іди, мерщій сюди їх приведи!

[Катаріна виходить.]

Люченцьйо

Це чудо, як бувають чудеса!

Гортензьйо

Це, дійсно, чудо. Що ж воно віщує?

Петруччо

Віщує мир, любов, життя спокійне,
Пошану права, справедливу зверхність,
Коротше — те, що зветься в світі щастям!

Баптіста

То будь щасливий, добрий мій Петруччо!

Ти виграв цей заклад, і я додам

До прогри їх ще двадцять тисяч крон.

За іншою дочкою й посаг інший, —

Вона ж змінилась, зовсім інша стала.

Петруччо

Заклад я хочу виграти ще кращий

І кращий показати зразок покори.

Та ось вона — веде жінок упертих,

Як бранок красномовності своєї.

Входить Катаріна з Бянкою й Вдовою.

О Кет, ця шапочка не до лиця вам.
Під ноги киньте цей убір потворний!

Катаріна знімає шапочку і кидає на підлогу.

В д о в а

Не дай мені причин зітхати, боже,
Аж поки й я така ж дурна не стану.

Б'я н к а

(до Катаріни)

Фе! Як назвать таку дурну покору!

Л ю ч е н ц ь й о

Бажав би я, щоб ви були такою ж,
Прекрасна Б'янка, ваш бо розум гострий
Мені в сто крон сьогодні обійшовся.

Б'я н к а

Самі ви винні в цій безглуздій втраті.

П е т р у ч ч о

Кет, поясни цим жінщинам упертим
Обов'язок їх до мужів законних!

В д о в а

Жартуете: не треба нам напучень!

П е т р у ч ч о

Ні, говори! Із неї й починай.

В д о в а

Цього не буде!

П е т р у ч ч о

А от і буде! — З неї й починай!

К а т а р і н а

Ститайсь! Не хмур свої так гнівно брови
І грізних поглядів не кидай на твого
Володаря, царя і чоловіка.
Гнів красоту винищує, як град
Луги спустошує і ниви золоті.

Гнів славу добрую твою розвіє,
Як вихор, що зриває бруньки ніжні
З дерев зелених і ламає їх.
У гніві жінка — джерело брудне,
Нечисте, каламутне і негарне;
Ним кожен погидує, і води
Ніхто із нього не ковтне й краплини,
Хоч би й яка його томила спрага.
Муж — твій володар, захист і життя,
Він — голова й велитель твій; про тебе
І про твоє утримання він дбає,
Він трудиться на суші і на морі,
Не спить ночей, і бурю й холод зносить,
В той час як ти лежиш в теплі, безпеці,
І плати з тебе він не вимагає,
Крім ласки та слухняності й любові —
Платні малої за великий борг.
Обов'язки дружини перед мужем
Такі ж, як у підданців перед князем.
Якщо жона уперта і сварлива
І не кориться чесній волі мужа —
Хіба вона не бунтівник мерзенний
І зрадник підлий доброго владика?
Аж соромно за дурощі жінок,
Що оголошують війну тоді,
Як на колінах слід благати миру;
Шукають влади, впливу й керування
Замість покори, послуху й кохання.
Чи не тому слабке в нас ніжне тіло,
Нездатне для трудів і для борні,
Що в згоді з ним і наші почуття
Повинні бути ніжні все життя.
О ви, зухвалі та безсильні черви!
І я була чванлива, як і ви,
І запальна; відповідала гостро,
На слово словом, грубістю на грубість.
Та бачу я — списи у нас з соломи,
Слабкі в нас сили, слабості ж без краю.
Чим більше сил, здається, набираєм,
Тим слабші ми. Вгамуйте ж марний гнів,
Схиляйтеся до ніг чоловіків!
Перед своїм схилитися готова
Я кожну мить, — хай скаже тільки слово.

Петруччо
Кет, поцілуй мене! Оце — жона!

Люченцьйо
Щасливий ти! Змінилася вона!

Вінченцьйо
Приємно, як такі слухняні діти.

Люченцьйо
Та неприємно, як жінки сердиті.

Петруччо
Кет, в ліжко нам пора. —
Із трьох жонатих — в двох невдала гра.

(До Люченцьйо.)

Хоч біла * й ваша, виграв я лиш сам.
Дай боже ночі доброї і вам!

[Петруччо і Катаріна виходять.]

Гортензьйо
Як вдало він приборкав норовливу!

Люченцьйо
Дивуюсь, як зробив він це щасливо!

* Гра слів: Б'янка — по-італійському «біла».

З М І С Т

	Стор.
Король Річард III. <i>Переклад Бориса Тена</i>	7
Приборкання норовливої. <i>Переклад Івана Кочерги</i>	163
Ромео і Джульєтта. <i>Переклад Ірини Стешенко</i>	279
Багато галасу з нічого. <i>Переклад Ірини Стешенко</i>	419
Віндзорські жартівниці. <i>Переклад Марії Тобілевич</i>	533
Вільям Шекспір. <i>О. О. Смирнов</i>	647
